

Lezen

JAARGANG 7 NUMMER 3 2012
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

LEESBEVORDERING OVER DE GRENS ••• INTERVIEW ROLAND COLASTICA •••
LEZEN EN HERSENONDERZOEK ••• DE CLUB VAN LELIJKE KINDEREN VERFILMD
••• KINDERBOEKENWEEK ••• VAN BLOG TOT BOEK ••• THEO THIJSSSEN-PRIJS-
WINNAAR SJOERD KUYPER ••• KEES HULST OVER LEZEN ••• EEN KIJKJE IN
HET ATELIER VAN TONKE DRAGT ••• DAG VAN HET LITERATUURONDERWIJS

- 1 en 2 september** Manuscripta, feestelijke opening van het nieuwe boekenseizoen, manuscripta.nl
- 3 t/m 9 september** Week van de Alfabetisering, weekvandealfabetisering.nl
- 13 september** Roald Dahl-dag, defonteinkinderboeken.nl
- 15 september** Middag van het Kinderboek, thema 'Schrijver zkt. Lezer/Lezer zkt.schrijver', oba.nl/agenda
- 15 september** Bekendmaking winnaar Gouden Lijst, cpnb.nl
- 19 september** Start De Weddenschap, deweddenschap.nl
- 19 september** DRONGO Festival, een dag over meertaligheid voor iedereen, OBA, Amsterdam, drongofestival.nl
- 22 september t/m 31 oktober** Christelijke Kinderboekenmaand, christelijkekinderboeken.nl
- 22 september** Uitreiking Het Hoogste Woord en Eigen-WijsPrijs, prijzen voor het beste christelijke kinderboek, christelijkekinderboeken.nl
- 26 september** Uitreiking Gouden en Zilveren penselen, cpnb.nl
- 29 en 30 september** Dichter aan huis, dichteraanhuis.nl
- 2 oktober** Prijsuitreiking en bekendmaking Gouden Griffel tijdens het Kinderboekenbal, cpnb.nl
- 3 t/m 13 oktober** 58ste Kinderboekenweek, thema: Hallo wereld!, over verschillende culturen, cpnb.nl
- 14 oktober** Kinderboekenmarkt in het Atrium van het stadhuis in Den Haag, kinderboekenmarkt.nl
- 14 oktober** Kinderboekenparade, met auteursoptredens en workshops in het Kinderboekenmuseum te Den Haag, kinderboekenmuseum.nl
- 16 oktober** Uitreiking NS Publieksprijs, nspublieksprijs.nl
- 19 oktober t/m 16 november** Nederland Leest, nederlandleest.nl
- 29 oktober** Uitreiking AKO Literatuurprijs, akoliteratuurprijs.nl
- 1 t/m 7 november** Muisweek, activiteiten rond Muis van Lucy Cousins, muisfeest.nl
- 8 november** Wetenschappelijk Congres Stichting Lezen 'De aarzelende lezer over de streep', Pakhuis De Zwijger in Amsterdam, congres.lezen.nl
- 9 november** Studiedag van de werkgroep onderzoekers van de Kinder- en Jeugdliteratuur, duijx.net/lbby
- 10 november** Lezersfeest, bibliotheek Rotterdam, lezersfeest.nl
- 14 tm 17 november** Crossing Border, crossingborder.nl
- 16 en 17 november** Het Schoolvak Nederlands in Gent, hetschoolvaknederlands.org
- 22 tm 24 november** Wintertuinfeest, wintertuin.nl
- 23 t/m 30 november** Week van de Mediawijsheid, weekvandemediawijsheid.nl
- 29 november** Dag van het Literatuuronderwijs, dagvanhetliteratuuronderwijs.nl
- eind november** Uitreiking Kinderboekenwinkelprijs

WETENSCHAPPELIJK CONGRES STICHTING LEZEN

De aarzelende lezer over de streep

WANNEER: 8 november 2012

WAAR: Pakhuis De Zwijger, Piet Heinkade 179, 1019 HC in Amsterdam

Lezen leren (waarderen) verloopt niet altijd gladjes, laat staan vanzelf. De conferentie 'De aarzelende lezer over de streep' zoomt in op factoren die voor het realiseren van een goede leesontwikkeling van groot belang zijn – en daarmee ook op factoren die daarvoor een barrière kunnen vormen. Stichting Lezen wil zo laten zien hoe breed het terrein van de leesbevordering is geworden. Niet alleen specifieke lees- en leerproblemen die zich bij het 'gewone' lezen en het literaire lezen kunnen voordoen, komen aan de orde, maar ook nieuwe ontwikkelingen, zoals medialisering en digitalisering, en nieuwe dimensies van het lezen in wetenschappelijk opzicht, zoals hersenonderzoek. Drie nauw verwante thema's komen aan bod:

Leesvaardigheid vormt de basis van een geslaagd leesproces. Lezers maken zich leesprocessen en -strategieën eigen, ontwikkelen motorische en geheugenvaardigheden, en leren betekenis op te bouwen als resultaat van de interactie tussen tekst en lezer. Hier komen de consequenties van zwakke leesvaardigheid en de invloed van hersenontwikkeling op leesvaardigheid (en vice versa) aan de orde.

Leesbeleving: wie kan lezen, ondergaat de bijzondere ervaring deel uit te maken van de wereld die in de tekst wordt opgeroepen. Het is een ervaring die voldoening geeft en daardoor een gunstig effect heeft op de leesmotivatie. Niet elke lezer is zomaar in staat tot belevend

lezen. Autistische lezers bijvoorbeeld hebben moeite met het begrijpen van teksten en daarmee met het opgaan in de wereld die de tekst oproept. Hoe kunnen deze barrières overwonnen worden?

Leessocialisatie: de ontwikkeling van de lezer in relatie tot en interactie met zijn of haar omgeving. De leesomgeving bepaalt mede of een lezer uitgroeit tot een gemotiveerde lezer, een aarzelende lezer of zelfs helemaal met lezen stopt. De vraag hoe een aarzelende lezer over de streep kan worden getrokken staat hier centraal. Goed leesonderwijs, samenwerking met de bibliotheek en digitaal lezen; al deze mogelijkheden worden verkend.

Dagvoorzitter Mark Mieras, wetenschapsjournalist en auteur van het succesvolle boek *Liefde*, gaat in op de vraag waarom mensen verhalenvertellers zijn en hoe betekenis onze hersenen beïnvloedt.

Thoni Houtveen, lector aan de Hogeschool Utrecht, geeft aan welke componenten goed leesonderwijs zou moeten bevatten en wat er mis is met gangbare leesmethodes.

Mia Stokmans, universitair hoofddocent in Tilburg, bespreekt de vraag hoe een aarzelende lezer uit kan groeien tot een lezer die beter gemotiveerd is en vaker leest.

Ga voor het volledige programma en de aanmeldprocedure naar congres.lezen.nl.

Redactioneel

Afgelopen weken reisde ik door het noordoosten van de Verenigde Staten,

beginnend in New York. Bij het bepalen van de route stuitte we in Richmond Town op de oudste lagere school van het land, aan het eind van de zeventiende eeuw door Nederlanders gesticht en genoemd naar de voorlezer, degene die de predikant bij diens afwezigheid mocht vervangen door de preek en teksten uit de Bijbel voor te lezen. Het gebouw heet nog steeds The Voorlezer House. De voorlezers van vroeger waren vooral nuttig en functioneel. Lang niet iedereen kon lezen.

Voorlezen is ook nu nog relevant om kinderen, jongeren en volwassenen die zelf niet kunnen lezen iets te vertellen, hen vertrouwd te maken met verhalen of toegang te geven tot boeken die ze zelf (nog) niet kunnen lezen of niet snel zouden kiezen. Zij kunnen zo kennismaken met meer complexe teksten en nieuwe belevingswerelden. Voorlezen is ook belangrijk voor het bevorderen van het leesplezier. Daarom maakt het onderdeel uit van verschillende projecten van Stichting Lezen. Het jaar 2013 hebben we uitgeroepen tot het Jaar van het Voorlezen. Samen met de bibliotheken, het onderwijs, Stichting CPNB, Stichting Lezen & Schrijven, het boekenvak en culturele instellingen, zullen we voorlezen een jaar lang centraal stellen door middel van activiteiten en een publiekscampagne. Tijdens Manuscripta, de opening van het nieuwe boekenseizoen begin september, maken we bekend wat er onder meer gaat gebeuren. Kom langs bij onze stand of bezoek vanaf eind september de site jaarvanhetvoorlezen.nl om te zien wat u kunt doen. Iedereen is immers een voorlezer!

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

INHOUD

4 Zo doen de Zweden het

Internationale leesbevordering

8 Zonder literatuur geen identiteit

Interview met Roland Colastica

10 Blikveld 0–6

12 ‘Lezen vergroot de wereld’

Interview met neuropsycholoog Jelle Jolles

14 Blikveld 6–12

16 Verdwenen met de noorderzon

‘De club van lelijke kinderen’ verfilmd

18 Prikkel

20 Leve de hele en halve wezen

Nominaties Gouden Lijst 2012

22 Blikveld 12–15

24 ‘Duizend keer een “Voetnoot” van Grunberg is nog geen Tirza’

Van blog tot boek

26 Blikveld 15–18

28 Secretaris van mijn eigen hoofd

Interview met Sjoerd Kuyper

30 ‘Dikke Boems de biggenknipper, kan niet door de puntenslijper’

Kees Hulst over lezen

32 Adembenemende papierpuzzels

Een kijkje in het atelier van Tonke Dragt

34 Samen in de donkere kamer

Nederland Leest

35 Weg van literatuur

De Dag van het Literatuuronderwijs

36 Brief van Jacqueline van Maarsen aan Inge, vriendin van Anne Frank

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen **Lezen** gratis door zich aan te melden via www.lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander | Medewerkers aan dit nummer: Jacqueline Ancona, Jan van Breda,

Sjoerd van der Hucht, Klaas Koppe, Jacqueline van Maarsen, Jowi Schmitz, Rob Visser

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: omslagillustratie ‘Aan de andere kant van de deur’, collage © Tonke Dragt, 1992

© Copyright september 2012 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van **Lezen** is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechtebenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

FOTO'S MARIA OHREN

Zo doen de Zweden het

Ze reiken de grootste kinderliteratuurprijs ter wereld uit en hun kinderboekenmuseum trekt meer bezoekers dan het Stedelijk Museum in Amsterdam. Hoe de Zweden de ontleding te lijf gaan.

DOOR JOUKJE AKVELD

Het Zweedse Kulturhuset staat aan een groot plein in het centrum van Stockholm. Hoog torent het glazen gebouw boven de marktkraampjes en de spuitende fontein uit. Voor een van de ramen hangt een stoplicht, duidelijk zichtbaar voor voorbijgangers. Bij groen licht kun je zo doorlopen naar de jeugdbibliotheek boven. Rood betekent: even wachten, het maximum aantal bezoekende (groot)ouders en kinderen is bereikt. Projectmanager Behrang Miri: 'Om kwaliteit te garanderen moet de hoeveelheid bezoekers voor onze toezichthouders behapbaar blijven.'

De kinder- en jeugdbibliotheek in het Kulturhuset is een sensatie. Het moderne gebouw heeft afdelingen voor verschillende leeftijden. Bij de ingang is een tentoonstelling, waarin de wereld uit de boeken van nonsensdichter Lennart Hellsing in 3D is nagebouwd. Op een bankje zit een komkommer met een trekharmonica. Generaties Zweedse kinderen groeiden op met Hellsings liedjes en gedichten. Die laten zich lastig vertalen. In tegenstelling tot Astrid Lindgren geniet Hellsing internationaal nauwelijks bekendheid. Aan de expositieruimte grenst de afdeling voor peuters en kleuters. Er zijn speelmeubels en kussens en boeken die je mag opeten. Miri staat midden in de stijlvol ingerichte, kindvriendelijke ruimte en gebaart om zich heen. Het is mooi, knikt hij, maar het kan nog beter. De afdeling mag wat hem betreft nog interactiever, nu zien jonge ouders de plek nog te vaak als speeltuin waar ze met hun kroost kunnen neerstrijken tijdens hun anderhalf jaar durende zwangerschapsverlof. Miri: 'Het spelen moet in het teken van boeken staan. Onze belangrijkste taak is leespromotie.'

Verboden voor ouders

Het Kulturhuset heeft een filmruimte, er worden workshops georganiseerd en er is een atelier waar kinderen met hun ouders creatief aan de slag kunnen. Miri: 'We zien

De bibliotheek in het Kulturhuset in Stockholm

LEESPROMOTIE IN HET LAND VAN ASTRID LINDGREN

dat de band tussen ouders en kinderen soms te wensen overlaat. Vaders en moeders die meer aandacht hebben voor hun smartphone dan voor hun kind. Bij ons kunnen ze samen kunst maken, we hopen dat dat contact thuis wordt voortgezet.'

Miri's grote trots is de bibliotheek voor tien- tot dertienjarigen, die vorig jaar is geopend. Iedereen die buiten die doelgroep valt, wordt bij de poort geweerd, tot groot vermaak van de kinderen die wel naar binnen mogen. Hun bibliotheek richt zich op alle zintuigen. Er is een imposant keukenblok, waar uit de uitnodigend uitgestalde kookboeken wordt gekookt. 'Koken verbindt culturen,' zegt Miri. 'In 2014 verschijnt er een kookboek met recepten die de kinderen hier hebben gemaakt.'

Ook op deze afdeling is een workshopruimte met een filmscreen. De kastjes onder de verhoogde banken staan vol boeken. Voor de grote, tot de vloer doorlopende ramen in het centrale bibliotheekgedeelte zijn comfortabele zitelementen geplaatst, waarin lezers zich kunnen nestelen met een boek. Enkele populaire titels bungelen aan touwen met knijpertjes aan het plafond. Maar bezoekers kunnen ook gebruikmaken van de Ipads die het Kulturhuset beschikbaar stelt. Het digitale lezen wordt hier omarmd; toezichthouders houden in de gaten dat er niet uitsluitend wordt gechat en gefacebooked.

Ambassadeur leespromotie

De bibliotheek in het Kulturhuset is een van Stockholms paradepaardjes waar het de leesbevordering betreft. Inzet is zo veel mogelijk kinderen te bereiken, ook die in de suburbs van de stad wonen en nog nooit een bibliotheek van binnen zagen.

Die doelstelling wordt ondersteund door Johan Unenge, in 2011 door de regering aangesteld als eerste ambassadeur leespromotie. Maar de hoofdtaak die Unenge zichzelf

FOTO'S MARIA ÖHRN

Het Zweedse instituut voor kinderboeken

In 1965 werd het Zweedse instituut voor kinderboeken opgericht, een bibliotheek en informatiecentrum rond jeugdliteratuur. Hier worden alle in het Zweeds gepubliceerde kinder-, jeugd- en young adultboeken verzameld. Op dit moment omvat de collectie 80.000 titels. Daarnaast heeft het instituut een grote afdeling secundaire literatuur voor de studie naar jeugdliteratuur en worden er lezingen en seminars georganiseerd over ontwikkelingen binnen het genre.

sbi.kb.se

De ALMA-jury

- De jury van de ALMA bestaat uit twaalf leden; schrijvers, tekenaars, bibliothecarissen en critici gespecialiseerd in kinderliteratuur, plus één vertegenwoordiger van de familie Lindgren. Juryleden worden aangesteld door de Raad voor Cultuur voor een periode van maximaal twaalf jaar.
- De jury werkt met vierhonderd internationale adviesorganen die nominaties kunnen voordragen. Een genomineerde kan meerdere jaren op de nominatielijst blijven staan. Ieder adviesorgaan draagt naast schrijvers en tekenaars uit eigen land ook buitenlandse nominaties voor.
- Afgelopen jaar waren er 184 genomineerden uit 66 verschillende landen.
- Kwaliteit, een respectvolle benadering van kinderen en Lindgrens humanistische gedachtegoed zijn de belangrijkste richtlijnen voor de jury, die leest en oordeelt zonder politieke agenda. Betrokkenheid bij de genomineerden wordt te allen tijde vermeden.
- De jury komt één of twee keer per maand bijeen om te vergaderen. Tijdens deze bijeenkomsten wordt er alleen gediscussieerd, niet gestemd. De winnaars van de afgelopen tien jaar zijn altijd unaniem gekozen.

heeft gesteld, is een andere: hij wil ouders bereiken om hen te doordringen van het belang van lezen en voorlezen. Leesplezier begint bij ouders die het goede voorbeeld stellen, zegt Unenge. Daartoe bezoekt hij scholen om docenten te enthousiasmeren die de boodschap moeten doorgeven.

Er is nog een wereld te winnen voor de ambassadeur leespromotie. De cijfers liegen er niet om: kinderen lezen minder dan vijftien jaar geleden. De groep slechte lezers wordt groter en het gat tussen lezers en niet-lezers groeit. Vijftig procent van de vijftienjarige jongens heeft nog nooit in hun leven een boek uitgelezen. En die cijfers kloppen, benadrukt Unenge. 'Kinderen haten lezen niet. Ze doen het gewoon niet, omdat ze iets anders te doen hebben. Tien jaar geleden werd jongens van twaalf tot veertien jaar oud gevraagd of ze zich konden voorstellen dat lezen een van hun zes hobby's zou zijn. 36 procent beantwoordde die vraag met ja. Nu is dat percentage gedaald tot 16 procent. Er is zo veel waaruit kinderen tegenwoordig kunnen kiezen. Begrijp me goed: ik ben niet tegen Ipads. Ipads hebben als voordeel dat je niet ziet hoe dik een boek is, zodat kinderen niet ontmoedigd raken. Maar het nadeel is dat er achter elk digitaal boek een wereld van filmpjes en sociale media schuilgaat.'

563.000 euro

De vanzelfsprekendheid waarmee de Zweedse regering de rechten van het kind centraal stelt, waaronder die op kunst en cultuur, is voor een buitenstaander om jaloers op te worden. Sinds 2009 worden kinderen er als doelgroep speciaal uitgelicht. Het geboortecadeau van de regering voor de dochter van kroonprinses Victoria eerder dit jaar, was een bibliotheek van tweehonderd kinderboeken. In dit land wordt geïnvesteerd in jongerencultuur in plaats van dat erop wordt bezuinigd.

Het beste voorbeeld daarvan is de ALMA: de Astrid Lindgren Memorial Award, een internationale kinderliteratuurprijs die in 2003 voor het eerst werd uitgereikt om de herinnering aan Astrid Lindgren (1907–2002) levend te houden en de status van kinderboeken te verhogen. De ALMA gaat naar schrijvers, tekenaars of leesbevorderingsinstanties, die kinderboeken onder de aandacht brengen in de geest van Astrid Lindgren. Kwaliteit, een respectvolle benadering van kinderen en Lindgrens humanistische gedachtegoed zijn de belangrijkste richtlijnen voor de twaalfkoppig jury, die leest en oordeelt zonder politieke agenda. Vier medewerkers van de Zweedse Raad voor Cultuur houden zich fulltime met de prijs bezig, waaraan een geldbedrag is verbonden van vijf miljoen Zweedse kronen (563.000 euro). Dat geen enkele Zweed bezwaar maakt tegen het feit dat zo'n groot bedrag jaarlijks wordt toegekend aan één persoon – tot nu toe bovendien steeds een buitenlander – toont dat dit land zich anders verhoudt tot cultuur dan het huidige Nederland.

'Waarom zou je aan kinderboeken geen groot geldbedrag mogen verbinden?' vraagt juryvoorzitter Larry Lempert. 'Het geld dat aan de Nobelprijs is gekoppeld wordt toch ook niet ter discussie gesteld? Een gevechtsvliegtuig kost bovendien het veelvoudige.' Voor de feestelijke ceremonie rond de prijs, die in mei werd uitgereikt aan Guus Kuijer, waren kosten noch moeite gespaard. Wie Stockholm in die periode bezocht, werd vergast op het vriendelijke hoofd van Kuijer dat de bezoeker vanaf talloze billboards met een ironisch lachje begroette – tot ontsteltenis van de schrijver zelf. De laureaat werd gevierd met een groots opgezet muzikaal, theateraal en literair programma in het Konserthuset in Stockholm, waarvoor heel boek- en cultuurminnend Zweden was toegestroomd. Onder het publiek bevonden zich veel uitgevers, schrijvers en tekenaars. De organisatie mikte niet op Bekende Zweden voor een spectaculair rode-lopermoment; de genodigden waren er vanwege hun betrokkenheid bij het kinderboek. De minister van Cultuur sprak haar bewondering uit voor Kuijers werk en kroonprinses Victoria overhandigde de schrijver het certificaat dat hem vanwege 'zijn vanzelfsprekende respect voor kinderen en zijn afwijzing van intolerantie en onderdrukking' bijzette in de wereldtop van kinderboekenschrijvers.

Junibacken, het themahuis rond de boeken van Astrid Lindgren

Junibacken – leesbevordering in optima forma

De betekenis van de boeken van Astrid Lindgren in Zweden kan nauwelijks worden overschat en vormt een belangrijke pijler onder de Zweedse leesbevordering. Daarvan getuigt ook Junibacken, het themahuis in het centrum van Stockholm rond het werk van de Zweedse koningin van de jeugdliteratuur, dat met 400.000 bezoekers per jaar meer belangstellenden trekt dan het Stedelijk Museum in Amsterdam. Lindgren zelf had aangegeven geen museum te willen rond haar persoon en daarom is er gekozen voor een cultuurhuis, waarin naast Lindgren-helden als Pippi, Ronja en Emil, ook het werk van andere Zweedse kinderboekenauteurs en illustratoren onder de aandacht wordt gebracht. Het effect daarvan is verrassend, vertelt communicatiemedewerkster Jenny Helldahl. ‘Een expositie over de enigszins in vergetelheid geraakte Elsa Beskow zorgde er enkele jaren geleden voor dat de verkoop van haar boeken weer aantrok – niet alleen in Stockholm, maar in heel Zweden.’

Het hart van Junibacken, dat in 1996 haar deuren opende, is de Verhalenreis. In een treintje reist de bezoeker door een wonderschoon decor waarin zes boeken van Astrid Lindgren tot leven komen. Met Karlsson vlieg je boven de daken van Stockholm, je bent te gast op een feest op de boerderij van Madike, ziet Jonatan met zijn broertje Karel op zijn rug uit het brandende huis springen en hoort Ronja’s vreugdekreet als de lente aanbreekt. Het ontwerp van dit spectaculaire, permanente museumonderdeel, waaraan ruim zeventig mensen twee jaar lang hebben gewerkt, is van de Nederlands-Zweedse Marit Törnqvist. Als een van Lindgrens illustratoren onderhield ze een nauw contact met de schrijfster, die met haar verhaal voor de rondreis haar laatste tekst voor kinderen schreef. De nauwkeurigheid van het handwerk van deze expositie is verbluffend. Zo werd voor de talloze handen van de diverse personages niet gewerkt met één mal, maar werden alle handjes afzonderlijk gemaakt.

Aan Junibacken lijkt de digitale revolutie te zijn voorbijgegaan. ‘We hebben niets tegen digitale exposities,’ zegt Helldahl, ‘maar onze doelgroep bestaat uit nul- tot achtjarigen. Kinderen van die leeftijd houden ervan dingen aan te raken.’

Dat is dan ook wat de jonge bezoekers volop kunnen doen. De deur van Pippi’s Villa Kakelbont staat uitnodigend open en het huis kan met een glijbaan verlaten worden. Wie wil klimt op paard Witje, dat geduldig klaarstaat om bereden te worden door kleine Pippi’s in spe. ●●●

FOTO'S JUNIBACKEN'S ARCHIVE

Verhalenreis

De tekeningen die Marit Törnqvist maakte voor haar ontwerp voor Junibacken zijn samen met Astrid Lindgrens tekst voor de treinreis bijeengebracht in het prentenboek *Verhalenreis*. Op de cd bij het boek is het verhaal te beluisteren zoals Nederlandse bezoekers van Junibacken die horen, voorgelezen door Rita Verschuur. Zij was jarenlang de vaste Nederlandse vertaalster van Lindgrens boeken. *Verhalenreis – van Junibacken tot Nangilima, Astrid Lindgren & Marit Törnqvist. Hoogland & Van Klaveren, € 12,50*

ZONDER LITERATUUR GEEN IDENTITEIT

KINDERBOEKENWEEK 2012 – De Curaçaose schrijver en theatermaker Roland Colastica debuteerde kortgeleden in het Nederlands met *Vuurwerk in mijn hoofd*, een kinderboek vol magie en couleur locale over een bendeoorlog in Willemstad. Gerrit en Jurcell kunnen allebei goed voetballen, hebben ieder problemen met hun scheidende ouders en zoeken hun toevlucht op straat. Er is één groot verschil: Jurcell is zwart en Gerrit is blank. Als ze beiden betrokken raken bij een bende, komen ze elkaar plotseling overal tegen. Colastica schreef eerder zeven boeken in het Papiamentu. Hij werd bij het schrijven van *Vuurwerk in mijn hoofd* gecoacht door Sjoerd Kuyper, met wie hij al twintig jaar is bevriend.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Vanuit welke gedachte heeft u dit boek geschreven?

‘Vuurwerk in mijn hoofd is ontstaan na mijn scheiding. Wij ouders realiseren ons vaak niet wat we onze kinderen aandoen wanneer we niet harmonieus uit elkaar gaan. We praten over hoe kinderen de echtscheiding van hun ouders ervaren vanuit de optiek van de volwassenen. Ik wilde daarom een boek schrijven waarin een Curaçaose jongen vanuit zijn eigen perspectief de echtscheiding van zijn ouders beleeft.’

De boekpresentatie was een feestje waarbij een gevolmachtigd minister uit Curaçao aanwezig was. Hoe komt het dat het zo’n zeldzaamheid is, een kinderboek van Curaçaose bodem?

‘Op de Antillen is een chronisch tekort aan boeken, er zijn geen uitgeverij, de meeste boeken worden uitgegeven in eigen beheer; de infrastructuur ontbreekt. Terwijl het juist zo belangrijk is: ik denk dat elk land dat aan een eigen identiteit werkt, niet zonder eigen literatuur kan. Prentenboeken zijn er wel in het Papiamentu, maar vanaf hun zevende jaar zijn kinderen volledig aangewezen op Nederlandse kinderboeken. Die spelen zich af in een onbekende omgeving, dat maakt identificatie lastig. Kinderen hebben boeken nodig over hun eigen eiland, en het liefst in hun eigen taal.’

Het boek gaat over een blanke en een zwarte jongen. Waarom?

‘Als zwarte Curaçaoënaar kom ik uit een sterk door kolonisatie beïnvloede cultuur waar de omgang tussen blanken en zwarten lange tijd was gebaseerd op vooroordelen en aannames van de ene groep over de andere. Dat heeft veel pijn veroorzaakt, vooral bij de zwarte bevolking. In de jaren zestig kwam bij ons zwarten de creolisering op gang, de bewustwording van ons Afrikaanse erfgoed en slavenverleden. De laatste jaren is er een nieuwe tendens zichtbaar en zijn zwarte en blanke bevolkingsgroepen tegenover elkaar komen te staan. Dat was mijn belangrijkste reden om te kiezen voor een zwart én een blank personage. Er is, zeker bij kinderen, de behoefte aan ervaringen die zij kunnen delen.’

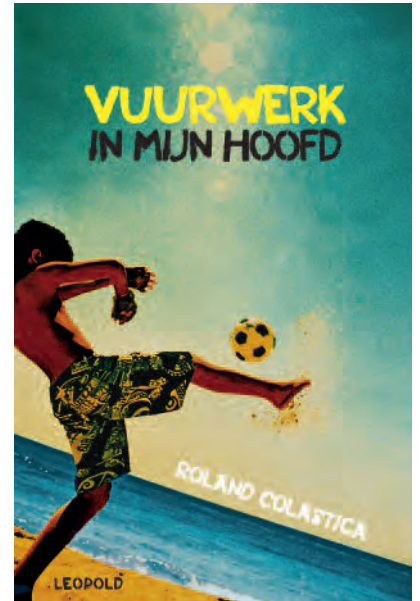
Juist de blanke jongen wordt leider van een bende.

‘Op Curaçao heerst de misvatting dat kinderen met een Nederlandse achtergrond nooit ontsproten. In het zeventigjarig bestaan van de Opvoedingsgestichten op Curaçao zijn er minder dan vijf blanke jongens opgenomen! Als het fout gaat, worden die jongens naar Nederland gestuurd, en daarmee worden ze onzichtbaar. Ik wilde laten zien dat het niet uitmaakt wat je kleur is: een kind is een kind, en ieder van hen kan dezelfde problemen hebben.’

In het verhaal zit veel couleur locale. Is die bedoeld als herkenning voor Curaçaose kinderen of als kennismaking voor Nederlandse kinderen?

‘Allebei. Enerzijds kunnen jongeren in Nederland zich geen voorstelling maken van hoe de jongeren hier op het eiland leven. Anderzijds weten de Curaçaose jongeren niet wat voor een schatkist Curaçao is. Mijn voorgangers, schrijvers uit de jaren zestig tot tachtig zoals Diana Lebacs en Richard Piternella, hebben in hun kinderboeken een kennismakingsproces op gang gebracht. Ik wil dat voortzetten, maar met hardere middelen, met krachtigere uitspraken en door gebruik te maken van onze gezamenlijke geschiedenis.’ ●●●

Vuurwerk in mijn hoofd, Roland Colastica. Leopold, € 13,95 (10+)

Roland Colastica (1960) staat bekend om zijn verhalende theatervoorstellingen. Hij produceerde verschillende manifestaties en voorstellingen die tijdens officieel bezoek van het Koninklijk Huis aan de Antillen werden opgevoerd. In 2010 werd hij geridderd in de Orde van Oranje Nassau.

Vuurwerk in mijn hoofd verscheen ook op Curaçao. De uitgave werd ondersteund door een subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

ILLUSTRATIES SIEB POSTHUMA

Afscheid van Rintje

Na ruim tien jaar heeft Rintje afscheid genomen van de kinderpagina van *NRC Handelsblad*. Zo'n vijfhonderd afleveringen lang beleefde het zwart-witte hondje kinderlijke avonturen die waren gebaseerd op de belevenissen van Sieb Posthuma's eigen foxterriër. Als feestelijke afscheidsgroet zijn vier kunstprints verkrijgbaar waarop Rintje vier seizoenen in vier wereldsteden beleeft: voorjaar in Amsterdam, zomer in Parijs, herfst in Londen en winter in New York. De genummerde en gesignde kunstedities van honderd afdrucken per tekening kosten 250 euro per stuk, de hele serie kost 750 euro. Ze zijn te verkrijgen via de cultuurwebwinkel van de krant, *NRCLux*. Voor wie een kleiner aandenken aan Rintje zoekt: Anne-Claire Petit ontwierp een gehaakte Rintjeknuffel (anneclairepetit.nl). Rintje verdwijnt niet helemaal: nieuwe avonturen van Rintje blijven wekelijks verschijnen op de website rintje.nl. Ook hebben Posthuma en uitgeverij Querido plannen om een digitaal platform te ontwikkelen rond de kinderboekenheld. Volgend jaar zal het Letterkundig Museum een wisselexpositie wijden aan het werk van Sieb Posthuma, waar ook tekeningen van Rintje te zien zullen zijn. [A7]

rintje.nl

Klein Duimpje op toneel

Dit najaar blaast het Filaal het sprookje *Klein Duimpje* nieuw leven in, in een muziekvoorstelling waarin de rauwe poëzie van Wim Hofman, fysiek spel en mooie liedjes samenkomen. In de inktzwarte bewerking van Hofman is Klein Duimpje een onderdeurtje dat volledig is overgeleverd aan de volwassenen in zijn omgeving. Als zijn moeder sterft, dicht Hofman: 'De lucht was blauw, / de bomen groen. / Niemand kon er iets aan doen. / Het brood was op, / de pan was leeg. / De kinderen huilden, / vader zweeg.' Als vader uit wanhoop alle kinderen in het bos achterlaat, komt het kleine ventje met een oplossing. Hij houdt de moed erin en redt zijn broers uit de klauwen van de reus. Het sprookje met pentekeningen werd in 1991 uitgegeven als miniboekje door Moon Press en is nu voor de tweede maal te zien in het theater. De regie en bewerking van *Klein Duimpje – het echte verhaal* wordt verzorgd door Monique Corvers; de muziek is van Gábor Tarján, die uitpakt met een violofoon, tokkelinstrumenten en een zingende zaag. De voorstelling is te zien tot en met 30 december in verschillende theaters en wordt ook als hoorspel uitgebracht op cd. [A7]

hetfilaal.nl

Zilveren Penseel en Palet

Volgens de Penseeljury zijn *Een vijver vol inkt* met illustraties van Sieb Posthuma en *Het Muizenhuis – Sam & Julia* van Karina Schaapman met fotografie van Ton Bouwer de mooiste geïllustreerde boeken van 2011. Ze worden daarom bekroond met een Zilveren Penseel. *Kleine Man en God* van Kitty Crowther krijgt een Zilveren Palet, de nieuwe prijs voor het werk van een buitenlandse illustrator. Daarnaast wordt voor het eerst in twaalf jaar weer een boek bekroond met de Boekenleutel, de prijs die sporadisch wordt toegekend aan een kinderboek dat bijzondere perspectieven biedt op het gebied van vormgeving, techniek, inhoud of een combinatie hiervan. Drie boeken krijgen een Vlag & Wimpel: *Papa, hoor je me?* met illustraties van Annemarie van Haeringen, *Juffrouw van Zanten en de zeven rovers* met tekeningen van Dorine de Vos en *Keepvogel en Kijkvogel in het spoor van Mondriaan* van Wouter van Reek, dat ook is onderscheiden met een Zilveren Griffel. Alle prijzen zullen worden uitgereikt op 26 september in het Rijksmuseum Amsterdam. Tijdens de plechtigheid wordt bekendgemaakt wie van de twee Nederlandse winnaars zijn Zilveren Penseel mag inwisselen voor een Gouden Penseel, of het Zilveren Palet wordt verguld, en welk boek de Boekenleutel ontvangt. [A7]

rijksmuseum.nl

ILLUSTRATIE SIEB POSTHUMA

Nieuwe website BoekStart

Met je baby op schoot een boekje ontdekken stimuleert de taal- en spraakontwikkeling van je kind en het verhoogt de concentratie, zo blijkt uit onderzoek. Vanuit die gedachte is BoekStart ontwikkeld, het programma dat ouders van jonge kinderen in aanraking brengt met de plaatselijke bibliotheek. Momenteel nemen 721 bibliotheken, tachtig procent van alle vestigingen, deel aan het project. Als hun baby drie maanden is ontvangen ouders binnen het verzorgingsgebied van deze bibliotheken een bon voor een rondleiding en een BoekStartkoffertje. Om met ouders in contact te blijven heeft de website van BoekStart recentelijk een facelift ondergaan. De site is nu gebruiksvriendelijker; in één oogopslag kunnen bezoekers zien welke informatie beschikbaar is over bijvoorbeeld digitale prentenboeken, apps en pedagogisch verantwoorde computerspellen voor hun kind. Ook zijn er nieuwsberichten, boekentips en kortingsbonnen te vinden. De BoekStartwebsite voor professionals blijft in de lucht: op boekstartpro.nl zijn achtergronden en onderzoeksresultaten te vinden voor geïnteresseerden uit de kinderopvang, jeugdzorg en bibliotheek. [iszen](http://iszen.nl)
boekstart.nl

Voorleespret

- De monsters in *Vriendjes* van Mies van Hout (Lemniscaat, 3+) spelen, huilen, lachen, vertrouwen elkaar wel/niet of lopen weg. Op iedere spread wordt een werkwoord uitgebeeld in speelse en kleurrijke wascotekeningen op een zwarte achtergrond.
- In *En hoe komt toch een olifant aan al die kilo's grijs?* van Elle van Lieshout, Erik van Os en Alice Hoogstad (Lemniscaat, 3+) stelt Polle 1001 vragen tijdens een bezoekje aan de dierentuin. Een humoristisch prentenboek op rijm.
- In *Niesje en de Nachtwacht* (Rubinstein 5+) maken kinderen kennis met het beroemdste schutterstuk ter wereld. Jan Paul Schutten en illustrator Martin van der Linden verdiepten zich in *De Nachtwacht* en maakten in samenwerking met het Rijksmuseum Amsterdam dit Gouden Boekje.
- *Het ongelooflijke verhaal van de mega grote peer* (Moon, 6+) is een fantasierijk uitvindingsverhaal met tekeningen in de sfeer van Richard Scarry, geschreven en getekend door de Deense cartoonist Jakob Martin Strid. [47]

2013, Jaar van het Voorlezen

In 2013 bestaat Stichting Lezen 25 jaar, De Nationale Voorleeswedstrijd 20 jaar, De Nationale Voorleesdagen 10 jaar en BoekStart 5 jaar. Vier prima redenen om 2013 uit te roepen tot het Jaar van het Voorlezen, waarin zo veel mogelijk kinderen én volwassenen kunnen ervaren hoe leuk voorlezen is. Twaalf maanden lang wordt er van alles georganiseerd rondom voorlezen en worden de bestaande campagnes extra feestelijk aangekleed. Zo zetten bekende Nederlanders zich in als ambassadeur en zijn er speciale voorleesevenementen met Valentijn en Midzomernacht en ontvangt u in december 2012 een inspirerend themanummer van *Lezen*. In januari gaat het Jaar van het Voorlezen uitbundig van start met een jubileumeditie van De Nationale Voorleesdagen. Het Voorleesontbijt wordt uitgebreid met een Voorleesborrel en de Voorleesdagen worden afgesloten met een feest. Voorafgaand aan De Nationale Voorleesdagen worden masterclasses georganiseerd waarin deelnemers zich kunnen bekwamen als professioneel voorlezer. Het programma is van maand tot maand te bekijken op jaarvanhetvoorlezen.nl. [47] [iszen](http://iszen.nl)

beter met visueel-ruimtelijke informatie uit de voeten. Wij zeggen daarom: leer ze óók andere methoden, zoals de staartdeling. En oefen het rekenen daarnaast ook op andere manieren, bijvoorbeeld in de gymzaal. Het schatten van verhoudingen en afstanden, het doseren van kracht, prikkelt andere hersendelen. Laat ze eens in gelijke sprongen de overkant van de gymzaal bereiken.’

Rode roversdochter

Lezen is voor de neuropsychologische ontwikkeling en de hersenrijping een uitstekend hulpmiddel, het stimuleert het brein op verschillende manieren. Jolles: ‘Uit hersenonderzoek blijkt dat de vaardigheden die je nodig hebt om geschreven tekst te interpreteren, zich in verschillende hersendelen bevinden. Bovendien maak je met lezen een mentaal model van de wereld. Als je leest over een rode roversdochter die in een bootje zit, dan ruik je het water, je voelt hoe de golven op en neer klotsen. Je identificeert je met de hoofdpersoon. Voor de neuropsychologie is ook dat mentale beeld gigantisch van belang. Het stuurt lichamelijke processen, je kunt zelfs lichamelijke sensaties ervaren: je krijgt hartkloppingen wanneer de boot bijna op de klippen botst.’

Rebelleren

Het lezen van fictie raakt daarbij tegelijk aan een ander, belangrijk onderdeel van de sociaal emotionele ontwikkeling: het denken over sociale regels, over de omgang met anderen. ‘Grenzen die door je ouders zijn gesteld, kunnen overtreden worden in een boek. Persoonlijk, als Jelle Jolles, denk ik dat die grenzen ook overtreden móéten worden. Kinderen horen grenzen op te rekken, te rebelleren. In boeken kun je beleven wat er gebeurt als je een andere route neemt. Vaak leidt dat tot nieuwe visies, tot een grensverleggende invalshoek. Als je leest, beleef je het verhaal zintuiglijk en emotioneel. Je ziet het voor je: visueel, ruimtelijk – alle handelingen die erbij betrokken zijn. Op je bed of in je boomhut kun je de wereld aan je voorbij zien trekken.’

iPadgeneratie

Over de toekomst is Jolles duidelijk: in een nieuwe generatie die een leven leidt uitsluitend achter de iPad, gelooft hij niet. ‘Onze mogelijkheden zijn zo veel groter, bewijst ons brein. Een aantal hersenfuncties wordt niet of nauwelijks benut door ICT-toepassingen; dat leidt ertoe dat we te weinig ervaren op psychomotorisch, talig en sensorisch gebied. Je doet kinderen tekort door ze alléén met die iPad of computer op te voeden. Twintig jaar geleden konden wij ons geen voorstelling maken van de wereld van nu, wij hebben dus ook geen idee waar het heen zal gaan in 2025.

We moeten kinderen daarom breed ontwikkelen: ze leren om waar te nemen, voorstellingen te maken, hun denkinhoud te manipuleren. Als je de cognitieve en sociale functies stimuleert, en je niet beperkt tot de schoolse vakken zoals taal en rekenen, dan kom je een niveau dieper. Dat geeft een grotere kans dat de rest helemaal vanzelf volgt. Of zit ik nu erg te orakelen?’

Reddingsboei

De inzichten in hoe ons brein functioneert zijn de laatste jaren veranderd. Maar hoe kun je zorgen dat die ook in de praktijk van het onderwijs worden gebruikt? Jolles: ‘Het probleem is dat de belangrijkste onderwijshervormingen van de afgelopen decennia vanuit een ideologisch perspectief zijn ontstaan, met onvoldoende onderbouwing vanuit de wetenschap. De Mammoetwet, het Studiehuis, we hebben ze allemaal zien mislukken. Vanuit de ontwikkelingspsychologie en vanuit cognitief en hersenonderzoek kunnen we dat nu verklaren, we weten inmiddels veel meer van het lerende kind. Nu we veel beter weten wat de bron is van individuele verschillen in het leren, nu we inzien hoe cognities zich ontwikkelen over een langere periode, kunnen we optimistischer zijn over de toekomst. Onze wetenschappelijk onderbouwde visie is een reddingsboei waarmee we het onderwijs anders kunnen inrichten.’●●●

Prof. dr. Jelle Jolles (1949) schreef *Ellis en het verbreinen. Over hersenen, gedrag en educatie* (Neuropsych Publishers); rond december verschijnt zijn tweede boek *Alles is leren. Nieuw inzicht in denken, doen, nieuwsgierigheid en ontplooiing* bij Maven Publishing. Jolles is landelijk coördinator van LEARN! en directeur van het Centrum Brein & Leren, een snel groeiend research-, kennis- en expertisecentrum. Binnen zijn instituut werkt een team van veertig wetenschappers aan fundamenteel en toegepast onderzoek op het gebied van leren, onderwijs en opvoeding in relatie tot de neuropsychologische en cognitieve ontwikkeling in verschillende onderzoekslijnen: ‘het lerende kind’, ‘de lerende tiener’, ‘de lerende student’, ‘de lerende docent/ouder’ en ‘leer- en gedragsstoornissen’. Het Centrum Brein & Leren werkt nauw samen met maatschappelijke organisaties zoals basisscholen, scholen voor voortgezet of beroepsonderwijs, hogescholen, uitgeverijen en andere partners om de praktijk te verbeteren.

Bekroond met Zilver

Tijdens de Kinderboekenweek van 2012 worden negen boeken gelauwerd met een Zilveren Griffel, de prijs voor het beste kinderboek van het jaar. De winnaars in de categorie 0-6 jaar zijn Wouter van Reeks kinderboek *Keepvogel en Kijkvogel* en de voorleesbundel *O rode papaver, boem pats knal!* van Sjoerd Kuiper. In de leeftijdsgroep 6-9 jaar vallen de ontregelende humor van de Noorse schrijfster Siri Kolu in *Ik en de rovers* en het ontroerende hondenverhaal *Toen kwam Sam* van Edward van de Vendel in de prijzen. Voor kinderen van 9 jaar en ouder worden het historische boek *Mister Orange* van Truus Matti en de jeugdthriller *Vuurbom* van Harm de Jonge onderscheiden. Daarnaast worden er twee informatieve boeken bekroond: *Je beste vriendin Anne* van Jacqueline van Maarsen en *Winterdieren* van Bibi Dumon Tak. *Driedelig paard* met verhalende blokgedichten en beeldsonnetten van Ted van Lieshout is de negende Zilveren Griffelwinnaar en de enige prijswinnaar in de categorie poëzie. Daarnaast worden er nog twaalf boeken bekroond met een Vlag & Wimpel. Tijdens het Kinderboekenbal op 2 oktober wordt bekendgemaakt welke van de Zilveren Griffels Goud wint. [A7]

Tosca Menten draait door

Tosca Menten, bekend van de populaire serie *Dummie de Mummie*, schrijft het Kinderboekenweekgeschenk 2012. *Het Akropolis Genootschap en de slag om bladzijde 37* is een geestig verhaal over de familie Nootje, die een plaats in een rood boekje erft, dat toebehoort aan een vreemd genootschap. Elk lid bezit één bladzijde; wanneer er iemand sterft gaat de bladzijde over naar een erfgenaam, die zichzelf eerst moet bewijzen in een test. Omdat er aan de erfenis een kwart miljoen euro is verbonden, besluit de familie Nootje om de gok te wagen en dat mondt uit in een hilarisch avontuur. Tijdens de Kinderboekenweek toert Tosca Menten met de voorstelling *Plofzak Drollemans! Tosca Menten draait door!* door het land. Het wordt een fantasievol optreden met twee muzikanten en een zangeres. Menten: 'Op het podium probeer ik een boek te schrijven en duik ik in mijn eigen hersenpan. Daar broeit en borrelt van alles en ik raak in de war van mijn eigen verzinsels.' [A7]

De Kinderboekenweek 2012 vindt plaats van woensdag 3 t/m zondag 14 oktober, zie kinderboekenweek.nl. De voorstelling *Plofzak Drollemans! Tosca Menten draait door!* is van 9 september t/m 14 oktober te zien in verschillende steden, zie toscamenten.nl

Haagse Kinderboekenfeesten

Wie de Kinderboekenweek feestelijk wil afsluiten kan op 14 oktober terecht in Den Haag. Vorig jaar vond daar de Kinderboekenmarkt plaats in samenwerking met het Kinderboekenmuseum, maar dit jaar zijn er twee verschillende evenementen. In het Atrium van het stadhuis vindt de 36ste Kinderboekenmarkt plaats, traditiegetrouw een ontmoetingsplaats voor tekenaars, schrijvers en lezers. De markt staat dit jaar helemaal in het teken van 'Hallo wereld!', het motto van de Kinderboekenweek. Op het podium zingen kinderen in verschillende talen, ook zijn er een Duits en een Engels kinderboekenpaviljoen en tweetalige hoekjes ingericht. Even verderop viert het Kinderboekenmuseum een eigen feest: de Kinderboekenparade met optredens, tekendemonstraties, workshops en literaire acts. Kinderen kunnen meedansen met de Mees Kees-show van Mirjam Oldenhavé of een eigen gedichtanimatie maken op een iPad. Bij de parade zullen dertig schrijvers en illustratoren aanwezig zijn, onder wie Paul van Loon, Jacques Vriens, Arend van Dam, Alex de Wolf, Edward van de Vendel en Fleur van der Weel. [A7] iccn.nl

kinderboekenmarkt.nl, kinderboekenmuseum.nl

Ik ben een held

Na de succesvolle voorstelling *Ik en de koningin* brengt het Max Tak Orkest opnieuw een boek van Ted van Lieshout op de planken. *Ik ben een held* gaat over een heldhaftige jongen die oog in oog komt te staan met onalledaagse wezens, die zijn vader de stuipen op het lijf jagen. In Botteboe, Blootspook en Blauwvis binden vader en zoon samen de strijd aan en gebruiken ze hun fantasie om muizenissen te verdrijven en hun angsten te overwinnen. De titelheld wordt vertolkt door Rogier van Erkel, die eerder speelde in *Krabat*, *meester van de zwarte molen*. De regie is in handen van Hans Thissen en tekenaar Gerard de Bruyne verzorgt de live illustraties tijdens de voorstelling. *Ik ben een held* van Max Tak Orkest is van 29 september 2012 tot en met 27 januari 2013 te zien in verschillende theaters in Nederland. Bij de voorstelling wordt een serie lessen ontwikkeld. [A7]

maxtak.nl

BEELD LEO VAN VELZEN

Koning van Katoren

De opnames van *Koning van Katoren*, naar het gelijknamige boek van Jan Terlouw, zijn deze zomer succesvol afgerond. Er werd gedraaid in Rome, Amsterdam, Dordrecht en Rotterdam. *Koning van Katoren* was in de jaren zeventig een bestseller en won in 1972 een Gouden Griffel. Politicus Terlouw verwerkte in dit verhaal maatschappelijke dilemma's, van wapenindustrie tot luchtvervuiling, in de vorm van een parabel waarin het gedachtegoed van zijn partij D66 weerklonk. Ben Sombogaart toverde zijn boek om in een moderne roadmovie, maar liet het verhaal intact. Om troonopvolger te kunnen worden van het land Katoren moet de zeventienjarige Stach (gespeeld door Mingus Dagelet) vijf onmogelijke opdrachten vervullen (in het boek zijn dat er zeven). Stach moet onder meer de schuifelende kerken van Uikumene tot stilstand brengen, de Knobbelneuzen van Afzette-Rije genezen en de draak van Smook verslaan, en wordt daarin bijgestaan door journaliste Kim (Abbey Hoes). Andere rollen worden gespeeld door onder anderen Charlie Dagelet, Hans Leendertse, Beppe Costa, Gerardjan Rijnders en Catherine ten Bruggencate. *Koning van Katoren* draait vanaf 5 december 2012 in de bioscoop. [A7]

2013, Jaar van het Voorlezen

Voorlezen is niet alleen leuk, het is ook nuttig: het versterkt de band tussen ouder en kind en is goed voor de taalontwikkeling en de schoolprestaties. Die boodschap staat centraal tijdens het Jaar van het Voorlezen, een feestjaar waarin verschillende organisaties hun krachten bundelen om de positieve effecten van voorlezen onder de aandacht te brengen: Stichting Lezen, Stichting CPNB, Stichting Lezen & Schrijven en het Sector Instituut Openbare Bibliotheken. Eén van de hoogtepunten wordt de twintigste editie van de Nationale Voorleeswedstrijd. Alle basisscholen in Nederland ontvangen een uitnodiging en een deelnamepakket voor deze succesvolle landelijke competitie, waarin leerlingen uit heel Nederland de strijd met elkaar aanbinden. De provinciale kampioenen en de Nationale Voorleeskampioen worden dit jaar extra in het zonnetje gezet en ontvangen een leuke prijs in samenwerking met het Kinderboekenmuseum in Den Haag. Een overzicht van alle activiteiten is te vinden op jaarvanhetvoorlezen.nl. [A7]

Generaal Isimo in de verfilming van *De club van lelijke kinderen*

Verdwenen met de Noorderzon

FILM EN MUSICAL – ‘En het gebeurde in die dagen dat er een bevel uiting van generaal Isimo om alle lelijke kinderen van het land op te pakken,’ zo luidt de openingszin van het politieke sprookje *De club van lelijke kinderen*. Bij het vijftiengjarige jubileum is ‘de club’ een nog altijd actueel verhaal over de vrijheid om anders te mogen zijn. Het werd ontelbaar vaak bewerkt als (basisschool)musical en is nu ook verfilmd. Auteur Koos Meinderts (1953) over zijn succesvolste boek.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Stel, de koningin is het regeren moe en verlangt naar soep met balletjes, naar een ‘vlot c&a’tje’ in plaats van die stijve hermelijnen mantel en loodzware kroon. Ze schuift haar bevoegdheden door naar een generaal die een hekel heeft aan alles wat lelijk is en dan vooral aan kinderen met een foutje. Wat dan? De ijdele gek grijpt de macht en bewerkt het volk met een bevlogen tv-toespraak: ‘Ons land verkeert in een gigantische chaos. Angst, verveling, alsmede hondenpoep, beheersen het straatbeeld.’ Hij belooft het zinkende schip weer vlot te trekken en begint daarbij met het afvoeren van

alle kneusjes. Uitgenomen die misbaksels! Alle beugelbekkies, grote neuzen en flaporen worden door vrolijk toeterende bussen opgehaald voor een schoolreisje met onbekende bestemming. ‘Operatie Hert’ heet die grootscheepse zuivering (die in de musicalversie wordt uitgevoerd door reisbureau ‘de Noorderzon’).

Maatschappijkritisch sausje

‘Een modern, politiek sprookje,’ zo noemt Koos Meinderts zijn meest verkochte boek dat in 1987 zijn eerste druk beleefde. ‘Vóór die tijd schreef ik vooral realistische verhalen, maar ik wilde wel eens iets anders doen. Het begon met het idee van kinderen die zichzelf lelijk vonden en die een club oprichtten. Later besloot ik er een maatschappijkritisch sausje over te gieten en ineens werd het een allegorie op discriminatie.’ De kracht van het verhaal is dat je het er als kind zo lekker duidelijk mee eens kunt zijn, weet Meinderts. ‘Kinderen hebben dat sterke rechtvaardigheidsgevoel waar ze enorm heftig in op kunnen gaan. Je kent het wel: zielige zeehondjes, dolfijnen, de natuur redden met spandoeken. Daar kun je cynisch over doen, maar het is toch mooi? Zonde dat je dat als volwassene kwijtraakt.’

FOTO: JEUGDTHEATER HOFPLEIN

Virtuoze liedjes

Meinderts schreef *De club van lelijke kinderen* begin jaren tachtig, in een tijd dat politieke correctheid niet per se meer hoefde en het probleemboek passé was. Hij zoutte zijn verhaal met een flinke dosis humor, vlocht er wat Argentinië en Zuid-Afrika doorheen, plus een schepje Tweede Wereldoorlog in de vorm van onderduikers, meelopers en verzetsstrijders. De Bijbelse beginzin zorgde voor een universeel karakter. In 2004 kwam er een musicalbewerking bij Hofplein Rotterdam, waarvoor Meinderts zelf het script schreef. Samen met Harrie Jekkers maakte hij virtuoze en talige liedjes, waarin de koningin (alias Beppie van Soest) ervan droomt om ook eens op een camping te staan en met een pleerol in haar handen in de rij te staan. De voorstelling beleefde verschillende reprises en is leuk voor ouders én kinderen, vanwege de gelaagdheid. ‘Jonge kinderen halen de verwijzing naar de Dwaze Moeders in Argentinië er niet uit,’ weet Meinderts. ‘Maar ik sprak ook eens een vrouw die tranen in haar ogen kreeg bij de scène waarin de vrouwen met spandoeken de straat op gaan. Zo lang kinderen het maar op hun eigen niveau kunnen begrijpen, is dat niet erg.’

Mediaoffensief

En nu is er ook een verfilming, geproduceerd door ambitieuze filmacademiestudenten die een 25 minuten durende bewerking maakten als afstudeerproject. In juni beleefde die een daverende première en binnenkort is hij te zien op het Nederlands Filmfestival in Utrecht. Meinderts: ‘De meeste eind-examenfilms worden, als ze al worden uitgezonden op tv, weggeduwd in de nacht, maar deze jongens hebben het groots aangepakt. Het zijn van die jonge honden, klaar om de wereld te gaan veroveren.’ Het productietrio Wim Boven, Casper Eskes en Niek Theunissen voerde een voor studenten uitzonderlijk mediaoffensief. Allereerst richtten ze een online Club van Lelijke Kinderen op, waar kinderen lid van konden worden. Die stunt zorgde ervoor dat zo’n duizend kinderen naar het castingweekend kwamen in de hoop een rol te bemachtigen in de film. Voor de overige rollen wisten ze een indrukwekkende cast van BN’ers op te trommelen. Het resultaat: een vol Koninklijk Theater Carré met een heuse rode

loper, waarop Tooske Ragas en Katja Römer-Schuurman langs een leger fotografen paradeerden.

Radio Kootwijk

Volgens Maarten Wansink – die zich voor een vrijwillige rol had laten strikken en daarvan verslag deed op *Tijd voor Twee* – waren de opnames bijzonder strak georganiseerd: ‘Ik doe al jaren mee aan eindexamenprojecten en meestal eindig je dan in een huisje in de Amsterdamse Pijp waar een jongen met een rol zilverpapier de stoppenkast induikt om een beetje stroom te organiseren. Maar dit was bijzonder professioneel.’ Er werd gefilmd op fotogenieke locaties. De kinderen worden gevangengehouden op het terrein van radio Kootwijk. Voor de ondergrondse gevangenis werden beelden van een verduisterd metrostation Weesperplein versneden met het ellenlange buizenstelsel in de kelders van het vu Medisch Centrum. De sfeer is sinister, veel onheilspellender dan in het boek. Als reisleidster werd een nieuw personage bedacht, de venijnige Secretia, gespeeld door Katja Schuurman met git-zwarte lippenstift. Generaal Isimo (Joep Sertons) werd een grommende dictator met een wapenstok, die rondscheurt in een zwarte Maserati. Zijn ontmaskering is sterk gevonden: de generaal verliest zijn pruik, en daarmee zijn geloofwaardigheid. Hij blijkt kaal te zijn.

Smaak

De sterkste troeven van de film zijn de prachtige locaties en het mooie camerawerk, vindt Meinderts. De sfeer is gebaseerd op het communisme, op Noord-Korea, en wordt gekleurd door troosteloze grijstinten en leerlingen die in strakke rijtjes naast hun lessenaar staan opgesteld. Anders dan in het boek voert niet humor, maar dreiging de boventoon. ‘Maar de geest van het boek is bewaard gebleven, dat wel,’ vindt Meinderts. En, in deze tijd van popularisering en verschraving is dat toch het allerbelangrijkste: dat kinderen in aanraking worden gebracht met literatuur, prikkelende beelden en levendige verhalen. Met een grijs: ‘Sla ze tot ze smaak krijgen. Schop ze een geweten!’ ●●●

De club van lelijke kinderen, Koos Meinderts & Annette Fienig (ill.). Ploegsma, € 13,95 (9+)

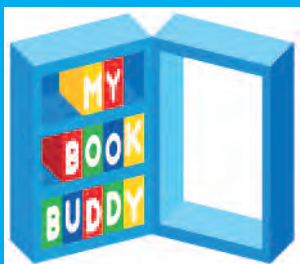
De gelijknamige musical, gespeeld door leerlingen van jeugd-theaterschool Hofplein Rotterdam, is nog t/m 3 oktober te zien in Rotterdam en Ridderkerk.

hofpleinrotterdam.nl

De film *De Club van Lelijke Kinderen* door Jeroen Margry (scenario), Jonathan Elbers (regie), Wim Boven, Casper Eskes en Niek Theunissen (productie) wordt in september vertoond op het Nederlands Filmfestival in Utrecht en zal later dit jaar ook te zien zijn bij Z@pp.

declubvanlelijkekinderen.nl

Kinderboekenweek 2012:

MY BOOK BUDDY

My Book Buddy stimuleert lezen bij kinderen in ontwikkelingslanden, door op scholen verrijdbare minibibliotheken te plaatsen, waardoor kinderen thuis kunnen lezen. Zo ontstaat er een thuisleescultuur, kinderen in slop-

penwijken stimuleren bijvoorbeeld hun analfabete ouders te leren lezen. My Book Buddy is actief in 15 landen en heeft inmiddels zo'n 15.000 kinderen aan het lezen gebracht.

Om My Book Buddy te promoten, nam VARA's Kinderen voor Kinderen voor hun nieuwe cd de clip 'Hallo wereld' op, aansluitend bij het Kinderboekenweekthema. Samen met basisscholen en de Kinderboekenweek roept Kinderen voor Kinderen dit najaar zo veel mogelijk mensen op geld in te zamelen voor My Book Buddy. Ideeën voor ludieke acties, zoals het organiseren van een leesmarathon, een leesestafette, et cetera, zijn ook opgenomen in het My Book Buddy-lesmateriaal. Na de Kinderboekenweek blijft de VARA de Kinderen voor Kinderen-cd en geldinzamelingsacties voor My Book Buddy promoten.

kinderenvoorkindereninactie.nl, mybookbuddy.nl, kinderboekenweek.nl

Van 3 tot en met 13 oktober is het weer Kinderboekenweek. Het motto van dit jaar is 'Hallo wereld!'. Over andere landen en culturen.

DOOR EVA GERRITS

BOEKIDS LITERAIR JEUGDFESTIVAL

BOEKIDS FESTIVAL

Stichting Boekids wil zo veel mogelijk kinderen uit verschillende bevolkingsgroepen in aanraking brengen met jeugdliteratuur en mensen laten beleven hoe waardevol lezen is. Festival Boekids combineert jeugdliteratuur met andere kunstvormen voor iedereen vanaf 4 jaar. Ook organiseert Boekids een jaarlijks festival en literaire activiteiten in Suriname, zoals Bami Cola in 2010, een jongerenschrijftraject waar theateervoorstellingen uit zijn voortgekomen die nu nog worden opgevoerd. Het thema van het Boekids Festival 2013 wordt 'Verborgene verhalen'. Het is dan 150 jaar geleden dat de Nederlandse slavernij werd afgeschaft. In dat kader organiseert Boekids onder andere de workshop 'Heden = Verleden', waarin geschiedenis en aardrijkskunde samenkomen. Tijdens de workshop leren kinderen hoe verschillende volkeren zich, vaak onvrijwillig, over de wereld hebben verspreid en wat voor gevolgen dat had. Het project zal worden afgesloten met een verteloptreden van de Curaçaose schrijver Roland Colastica (zie het interview op p. 8, 9).

boekids.nl

ILLUSTRATIE M. MASSARANI

BIBLIOTHEEK

Met een unieke collectie van circa 600.000 prenten-, kinder- en jeugdboeken in meer dan 130 talen is de Internationale Jugendbibliothek in München de grootste en belangrijkste bibliotheek voor jeugdboeken ter wereld, in 1949 opgericht door journalist en schrijfster Jella Lepman, die later ook het internationale netwerk IBBY stichtte.

Er worden tentoonstellingen georganiseerd, leesbijeenkomsten, schrijfworkshops, educatieprogramma's en veel meer. Een hoogtepunt is het White Ravens Festival voor internationale kinder- en jeugdliteratuur, dat eens in de twee jaar plaatsvindt en waar gerenommeerde jeugdboekenauteurs van over de hele wereld worden uitgenodigd te komen vertellen over hun werk. Benny Lindelauf was afgelopen juli te gast en in november zal ALMA-prijswinnaar Guus Kuijer de bibliotheek vereren met een bezoek.

ijb.de

Hallo wereld!

IBBY EN DE JENNY SMELIK-IBBY-PRIJS

De International Board on Books for Young People, kortweg IBBY, 'slaat bruggen tussen kinderen waar ook ter wereld middels het lezen van kinderboeken van hoge kwaliteit'. IBBY Nederland ondersteunt een verhalenproject met Marit Törnqvist en Dorus Vrede in de binnenlanden van Suriname; workshops in Uruguay; projecten in Haïti en Indonesië, en het kinderboekencentrum in Riga (Letland). Tweejaarlijks wordt bovendien de Jenny Smelik-IBBY-prijs uitgereikt aan schrijvers en illustratoren van kinder- en jeugdboeken die 'een bijdrage leveren aan een betere verstandhouding tussen de verschillende etnische groeperingen in de samenleving'.

Winnaars van de afgelopen jaren:

- 1990: Klaus Kordon, *Moenli en de moeder van de wolven*
 - 1991: Marion Bloem, *Matabia*
 - 1993: Anton van der Kolk, *Een pelikaan op straat*
 - 1996: Naima El Bezaz, *De weg naar het noorden*
 - 1998: Saskia van der Valk & Jos van Hest, *Feestverhalen*
 - 2000: Malika Blain en Joke van Leeuwen, *Bezoekjaren*
 - 2002: Lydia Rood, *Anansi's web*
 - 2004: Babette van Ogtrop, *De Paradijsstraat*
 - 2004: Gerda van Erkel, *Een dubbel vuurteken*
 - 2006: Karlijn Stoffels, *Foead en de vliegende badmat*
 - 2008: Jan Michael, *Op weg naar huis*
 - 2010: Edward van de Vendel & Anoush Elman, *De gelukvinder*
- ibby.org, duijx.net/ibby

DE TIEN MEEST VERTAALDE NEDERLANDSE KINDERBOEKEN IN HET BUITENLAND*

- 1 Annie M.G. Schmidt, *Minoes* (28 talen)
- 2 Jan Terlouw, *Koning van Katoren* (17 talen)
- 3 Annie M.G. Schmidt, *Wiplala* (16 talen)
- 4 Thea Beckman, *Kruistocht in spijkerbroek* (16 talen)
- 5 Tonke Dragt, *De brief voor de koning* (14 talen)
- 6 Annie M.G. Schmidt, *Pluk van de Petteflet* (12 talen)
- 7 Marjolijn Hof, *Een kleine kans* (11 talen)
- 8 Paul Biegel, *De kleine kapitein* (11 talen)
- 9 Anne Provoost, *Vallen* (11 talen)
- 10 Jaap ter Haar, *Boris* (11 talen)

* Bron: vertalingendatabase Nederlands Letterenfonds, 21 mei 2012

BOEKENTIP

Op een dag ontdekt het jongetje Mol bijzondere voetstappen die leiden naar een al jaren leegstaand huis. Daar is Simri komen wonen. Als Hoofd Gemeentelijke Parken en Tuinen verandert hij het kleine stadje in een zielloos, symmetrisch geordend plaatsje. Toch worden Mol en Simri vrienden. *Mol en de levende dingen* is een verhaal over twee vrienden op zoek naar hun plaats in de wereld, en over openheid, schoonheid en zorg voor je omgeving. In eigen land geldt de Turkse schrijfster Sevim Ak als meest gelezen kinderboeken-auteur. Ze ontving diverse literaire prijzen en werd genomineerd voor de Hans Christian Andersen Award. *Mol en de levende dingen* is het eerste Turkse kinderboek dat in Nederlandse vertaling verschijnt. Niet alleen past het goed bij het thema van de Kinderboekenweek, ook is 2012 het jaar waarin 400 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Turkije worden gevierd. De hele maand oktober is Ak op bezoek in Nederland en verzorgt ze onder andere presentaties op diverse scholen.

Mol en de Levende Dingen, Een modern Turks sprookje, Sevim Ak, vertaald door Hamide Dogan. Manteau, € 15,95 (10+)

Leve de hele en halve wezen

NOMINATIES GOUDEN LIJST 2012 –

In het moderne jeugdboek kun je als ouder maar het beste zorgen dat je er niet bent. Het ontbreken van volwassen opvoeders biedt schrijvers de gelegenheid hun jonge hoofdpersonen het pad naar volwassenheid versneld te laten bewandelen. De score van de vijf genomineerde jeugdromans voor de Gouden Lijst: vier afwezige en zes dode vaders en moeders.

DOOR JOUKJE AKVELD

Het is niet altijd vanaf de eerste bladzijde duidelijk, maar gaandeweg komt de lezer erachter: dat Vango, Julia, Lina, Rafael en Holly het zonder hun ouders moeten stellen, of in ieder geval zonder één van hen. Dat die ouders hun handen van hun kinderen hebben afgetrokken of er gewoon niet zijn, omdat ze zijn opgepakt door de politie of vermoord of omgekomen van de honger. Tantes, oma's, pleegvaders en -moeders en andere surrogaat-ouders proberen het ontstane gat te vullen, maar in de praktijk blijkt dat deze jongeren een grote mate van zelfstandigheid hebben ontwikkeld en er tamelijk goed in slagen hun eigen boontjes te doppen. Dat is prettig voor het jeugdboek; zo'n tiener die op zichzelf is aangewezen verheft het verhaal boven de alledaagse saaiheid die de werkelijkheid vaak is en bovendien moeten deze hele en halve wezen zien om te gaan met het gemis van hun ouders – waarmee ook het dramatische aspect van het boek is gecoverd.

WO II

Tussen de vijf genomineerde boeken bevinden zich drie historische romans, gesitueerd tegen het decor van de dreigende en chaotische jaren rond de Tweede Wereldoorlog. De kosmopolitische jeugdroman *Vango – tussen hemel en aarde* van Timothée de Fombelle begint een jaar na Hitlers machtsovername in het Parijs van 1934; Martha Heesens *Bajaar* speelt zich af op het Brabantse platteland in de periode vlak na de oorlog; en *Schaduw-liefde* van Ruta Sepetys start op de dag dat Stalin in de Baltische Staten zijn anti-Sovjet-deportaties begon: 14 juni 1941.

Wat compositie en stijl betreft waaieren de verhalen alle kanten uit. Waar *Vango* het eerste deel is van een duizelingwekkend, *plot driven* avonturenreeks over een ouderloze klauteraar (Vango bestijgt de Eiffeltoren alsof het een klimrek is) die achtervolgd door politie en malafide rotzakken in zeppelins en treinen over de wereld reist, is *Bajaar* een verstilde novelle, waarin weinig gebeurt. In afwachting van een brief met nieuws over hun vermiste vader, is het leven van de moederloze Julia, die met haar vijf jongere zusjes bij haar grootmoeder woont, tot stilstand gekomen. Naast de boeken van deze twee ervaren romanciers is Sepetys' vuistdikke debuut *Schaduwliefde* het schrijnende verslag van de

vijftienjarige, in Litouwen opgegroeide Lina, die met haar familie naar een van Stalins strafkampen in Siberië wordt gedeporteerd. Een verhaal over extreme honger en kou en twintig miljoen doden – onder wie Lina's moeder.

Voor ieder wat

Aangevuld met de eigentijdse jongerenromans *Trash* van Andy Mulligan en het postuum verschenen *De weg* van Siobhan Dowd bieden de nominaties voor de Gouden Lijst 2012 een gevarieerd aanbod voor diverse type lezers – met *Bajaar* als uitschieter voor de literair meest onderlegden en de young adultroman *Schaduwliefde* voor de bovenkant van de doelgroep. Net als het meeslepende *Vango* is *Trash* een boek dat het goed zal doen bij jongens. Vanuit wisselend perspectief ontrolt zich het verhaal van de ouderloze straatjochies Rafael, Gardo en Rat die op een dag op hun vuilnisbelt een belangrijke vondst doen. Ook zij moeten voor de politie op de vlucht, maar net als *Vango* weten ze hun achtervolgers steeds een stap voor te blijven, waardoor aan het eind een gelukkiger toekomst gloort dan een leven tussen het afval. Ondanks een heftig politieverhoor is dit boek even monter van toon als het optimistische slothoofdstuk.

De weg ten slotte, is een roadnovel, die vooral pubermeisjes zal aanspreken. Londense Holly Hogan heeft genoeg van kindertehuizen en pleeggezinnen en besluit naar Ierland te reizen, waar haar biologische moeder woont. Onderweg wordt ze overspoeld door gelukkige jeugdherinneringen aan de tijd dat zij en haar moeder nog samen waren. Lang houdt Dowd de lezer in het ongewisse over de minder blijde gebeurtenissen uit het verleden – zodat het eind niet alleen verrast, maar ook prettig induist tegen de wetten van het happy end.

Waar en wie? Daar en die

Evenals voorgaande jaren zullen de Zilveren en Gouden Lijsten worden uitgereikt tijdens de Middag van het Kinderboek in de Openbare Bibliotheek Amsterdam op zaterdag 15 september (zie ook p. 23). Volgens het reglement zijn er twee Gouden Lijsten: één voor een oorspronkelijk Nederlandstalig boek en één voor een vertaald. Met slechts één Nederlandstalige nominatie weet Martha Heesen zich van de prijs verzekerd. Of de jury daarnaast zal gaan voor De Fombelles avonturenepos, voor Sepetys' brok-in-de-keel-debuut, Mulligens vervoerende *feelgood story* of Dowds levensechte puberportret, blijft nog even gissen. Hopelijk genereren de prijzen in ieder geval genoeg aandacht om de boeken een stoet nieuwe lezers te bezorgen. Dat is niet alleen aardig voor *Vango*, Julia, Lina, Rafael en Holly, de lezer doet zichzelf er ook een plezier mee. ●●●

VAN ZOEN TOT LIJST

Van 1997 tot 2007 kende de Stichting CPNB Gouden en Zilveren Zoenen toe aan de beste jeugdboeken voor jongeren van twaalf tot zestien jaar. Bij gebrek aan draagvlak in de media en het boekenvak werd de prijs in 2008 afgeschaft. Kinderboekenschrijvers Ted van Lieshout en Hans Hagen riepen ter vervanging de Gouden Lijst in het leven, die in het eerste jaar werd gekozen door een jury van jeugdboekenschrijvers.

In 2010 besloten Stichting Lezen en het Let-terenfonds tot een opvolger van de Gouden Zoen: de Grote Jongerenliteratuur Prijs.

In de praktijk bleek de jury een voorkeur te hebben voor boeken die waren gepubliceerd bij uitgeverijen voor volwassenen, waarmee de nadruk van deze young adultprijs verschoof naar de categorie 15+. Vorig jaar maakte CPNB-directeur Eppo van Nispen bekend de Gouden Lijst officieel over te nemen als vervanger van de Gouden Zoen. Daarmee zijn er nu drie prijzen voor drie verschillende leeftijdscategorieën: de Griffels (0-12 jaar), de Gouden Lijsten (12-15 jaar) en de Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs (15+).

cpnb.nl, djp2012.com

Vango – tussen hemel en aarde, Timothée de Fombelle. Querido, € 18,95

Bajaar, Martha Heesen. Querido, € 13,95

Schaduwliefde, Ruta Sepetys. Moon, € 17,95

Trash, Andy Mulligan. Gottmer, € 14,95

De weg, Siobhan Dowd. Van Goor, € 18,99

Brochure Lezen in de klas

Uit internationaal onderzoek blijkt dat bijna de helft van de Nederlandse vijftienjarigen nooit voor hun plezier leest tegen gemiddeld 37 procent elders. De wetenschap dat niet alle kinderen vanzelf gaan lezen, vormt een belangrijke motivatie voor het werk van Stichting Lezen. Om docenten en andere leesbevorderaars die werken met kinderen van twaalf tot achttien jaar een overzicht te bieden van de landelijke projecten die er op het gebied van leesbevordering bestaan, is er de gratis te bestellen brochure *Lezen in de klas*. Die geeft een helder beeld van wat er voor jongeren rond boeken en lezen wordt georganiseerd. Van literaire prijzen als de Jonge Jury en de Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs tot de Boekenweek; van Nederland Leest tot een dichtwedstrijd voor jongeren: Doe Maar Dicht Maar. Met de brochure hoopt Stichting Lezen het lezen een structurele plaats te geven in het onderwijs en docenten te helpen de schaarse tijd die beschikbaar is voor lees- en literatuuronderwijs zo effectief mogelijk te benutten. Immers, zoals Stichting Lezen-directeur Gerlien van Dalen in haar voorwoord schrijft: ‘De brochure zelf zal de leesmotivatie van de Nederlandse jeugd niet beïnvloeden. Wat ú ermee doet mogelijk wel.’ [JA] [lezen](#)

U kunt de folder bestellen via info@lezen.nl of downloaden op lezen.nl

Hi Ha Heijermans

Herman Heijermans (1864-1924) wordt door sommigen beschouwd als Nederlands beroemdste toneelschrijver. Als socialist was hij ervan overtuigd dat kunst de maatschappij kon veranderen. Zijn sociaal-realistische drama *Op hoop van zegen* (1900) over vissersvrouw Kniertje, die al haar zonen verliest aan de zee (‘De vis wordt duur betaald’), wordt nog regelmatig opgevoerd en werd in 1986 verfilmd met een sterrencast met onder meer Kitty Courbois, Huub Stapel, Danny de Munk, Rijk de Gooyer en Ramses Shaffy en met een spectaculaire zeescène, waarin het schip De Hoop ten onder gaat. Geproduceerd onder de vleugels van de Firma Rieks Swarte is dit najaar de voorstelling *Hi Ha Heijermans* te zien, een mooie kennismaking met het oeuvre van deze klassieke toneelschrijver voor wie hem nog niet kent. Twee acteurs, Maureen Teeuwen en Dick van den Toorn, voeren een bonte stoet personages uit zijn werk ten tonele. In een collage van scènes, eenakters en monologen tonen ze op een lichte, humoristische manier de kleine man, die bij Heijermans vaak machteloos staat tegenover de wereld van geld en macht. [JA]

Hi Ha Heijermans is van 26-9 t/m 25-11 te zien in het theater. firmarieksswarte.nl

Nieuwe Gideon Samson

Nog altijd is hij een van de jongste kinderboekenschrijvers van Nederland. En een van de veelbelovendste. Gideon Samson (1985) debuteerde op zijn 22ste en won met zijn tienerboek *Ziek* een Zilveren Griffel. In de geest van grootmeester Guus Kuijer bouwt hij in een noest tempo aan een oeuvre met korte, laconieke zinnen en een verbluffend inzicht in de kinderziel. Dit najaar verschijnt zijn nieuwe jeugdroman voor lezers vanaf elf jaar. *Zwarte zwaan* gaat over drie kinderen: Duveke, Olivier en Rifka. Rifka verzint dingen. Leugens en grapjes en dingen om te doen. Haar recentste plan: haar eigen begrafenis meemaken. Kan niet, zegt haar beste vriendin Duveke – maar Rifka denkt van wel. Dit wordt haar stunt van de eeuw. ‘Het wordt spannend, zielig, grappig, avontuurlijk, gek en huiveringwekkend,’ schrijft Samson op zijn weblog over *Zwarte zwaan*. ‘Misschien wordt het zelfs wel het allerbeste boek ter wereld.’ Dat laatste is misschien wat hoog gegrepen, maar met *Zwarte zwaan* toont Samson zich opnieuw een van de beste schrijvers van zijn generatie. [JA]

Zwarte zwaan, Gideon Samson. Leopold, € 14,95 (11+). Verschijnt november.

Middag van het Kinderboek

De vierde Middag van het Kinderboek, een initiatief van kinderboekenmaker Ted van Lieshout, vindt plaats op zaterdag 15 september in het Theater van 't Woord in de Openbare Bibliotheek Amsterdam en heeft als thema 'Schrijver zkt. lezer / Lezer zkt. schrijver'. Hoe het boekenvak er over tien jaar uit zal zien, blijft gissen, maar schrijvers en lezers zullen er altijd blijven. Op welke manier die twee elkaar in de toekomst kunnen vinden, daarover gaat het tijdens deze middag voor iedereen met belangstelling voor kinderboeken. Er zijn lezingen van onder meer kinderboekenschrijvers Hans Hagen en Rian Visser, hoogleraar historische Nederlandse letterkunde Herman Pleij, Margreet Ruardt van Schrijvers School en Samenleving en Chris Meade, co-director van het Institute for the Future of the Book. Voorafgaand aan het lezingenprogramma kunnen bezoekers deelnemen aan workshops. En waar vorig jaar illustrator Philip Hopman op het toneel live een schilderij maakte, is dit jaar Sieb Posthuma gecontacteerd. De middag wordt afgesloten met de uitreiking van de Gouden Lijsten voor de mooiste jeugdboeken voor lezers van twaalf tot vijftien jaar (zie ook p. 20-21). [JA] [lezen](#)

Kaarten à € 5,- zijn verkrijgbaar via oba.nl

**MIDDAG VAN
HET KINDER
BOEK '12 OBA**
ZATERDAG 15 SEPTEMBER 2012
**SCHRIJVER ZKT. LEZER
LEZER ZKT. SCHRIJVER**

Anne en Zef

Deze zomer nam Ad de Bont afscheid als artistiek leider van jeugdtheatergezelschap De Toneelmakerij. Maar De Bonts werk leeft voort in het theater. Een van zijn mooiste voorstellingen is *Anne en Zef*. Het stuk speelt zich af op een wonderlijke plek, waar tweede dode tieners elkaar ontmoeten: de Joodse Anne en de Albanese Zef. Allebei hebben ze tijdens hun leven onder moeten duiken en beiden zijn vermoord door de vijand voor wie ze zich verscholen hielden. Wat larmoyant zou kunnen zijn (een dode Anne Frank – want over haar gaat het – ten tonele voeren) pakt wondermooi uit. Twee jonge mensen die elkaar hun levensverhaal vertellen: Anne beschrijft wat er na haar arrestatie gebeurde, Zef hoe de bloedwraak in zijn familie kwam. Langzaam worden ze verliefd op elkaar. Anne: 'Wat vind je eigenlijk van mij? Niet als schrijfster, maar als meisje. Als dood meisje.' Een voorstelling over twee kinderen die onder extreme omstandigheden weigeren op te geven, gebaseerd op het dagboek van Anne Frank en op de levens van meer dan duizend Albanese kinderen die ondergedoken zitten vanwege bloedvetes. In een sober decor, begeleid door soms bijna hypnotische muziek is het uiteindelijk de liefde die overwint. [JA]

Anne en Zef van De Toneelmakerij is te zien van 13-9 t/m 18-11. toneelmakerij.nl

2013, Jaar van het Voorlezen

Voor middelbare scholieren is voorlezen niet altijd vanzelfsprekend, maar wel van grote waarde. Luisteren en voordragen zijn stimulerend voor de taalvaardigheid en helpen om belangstelling voor literatuur aan te wakkeren, zie ook het enthousiasme waarmee acteur Kees Hulst (p. 30-31) vertelt over voorlezen aan zijn tienerzoons. Daarom vindt tijdens het Jaar van het Voorlezen een speciale editie plaats van Read2Me!, de voorleeswedstrijd voor brugklassers en hét evenement voor de onderbouw waarin voorlezen centraal staat. In deze wedstrijd, die ooit is begonnen in Noord-Brabant en daarna is uitgewaaierd naar acht provincies, spelen de bibliotheken een grote rol in de organisatie: zij selecteren de lokale en daarna de provinciale winnaars. Die mogen in april door naar de landelijke finale in Amsterdam, waar zij met spandoeken en gejuich worden aangemoedigd door hun klasgenoten en het publiek. Ook tijdens De Dag van de Jonge Jury en tijdens de campagne De Weddenschap zal worden aangehaakt bij het themajaar, met onder meer voorleessessies van schrijvers en een voorleesmarathon. [47] [lezen](#)

Alle programmaonderdelen voor de middelbare school kunt u terugvinden op jaarvanhetvoorlezen.nl

**JAAR VAN HET
VOOR-
LEZEN
2013**

Iduna Paalman

Mathijs Meinema

FOTO'S VINCENT QUAK

‘Duizend keer een “Voetnoot”

BLOGTALENTEN WORDEN SCHRIJVERS – Bloggen is niet dood. Sterker, wie genoeg talent en doorzettingsvermogen heeft, kan zich in de kijker spelen bij een uitgeverij. Vier bloggers die zijn uitgegroeid tot gepubliceerd schrijver over hun ervaringen.

DOOR EVA GERRITS

Iduna Paalman (Rolde, 1991) studeert Duits in Amsterdam en Berlijn. In 2009 won ze de dichtwedstrijd Doe Maar Dicht Maar. Haar debuut *Hee maisje!* (€ 12,50) is verschenen bij Lemniscaat ABCyourself. idunapaalman.nl

‘Ik wilde altijd al schrijfster worden. Tijdens het Doe Maar Dicht Maar-festival vroeg Edward van de Vendel me mee te doen aan ABCyourself. Ik had nog nooit geblogd, uiteindelijk heb ik een vorm gevonden van columnachtige korte verhalen, waarbij de “ik” meestal echt ik is, soms niet, en waarbij ik mijn eigen leven als uitgangspunt neem. Mijn stukjes beginnen vaak met een klein gevoel of een klein moment, waar ik een situatie omheen bouw. ABCyourself heeft me echt geholpen, het biedt een kader, een stok achter de deur. Een podium. Omdat ik regelmatig stukjes moest schrijven haalde ik inspiratie uit alles om me heen. Het heeft me beter naar de dingen leren kijken. Ik wil nog heel veel maken. Een roman schrijven, theater maken en spelen, gedichten, liedjes, vertalen...’

Mathijs Meinema (Heenvliet, 1991) studeert Media en Entertainment Management in Rotterdam. Ook zijn debuut *Wij gaan hele goede vrienden worden* (€ 12,50) is verschenen bij Lemniscaat ABCyourself.

‘In 2007 en 2008 heb ik voor verschillende blogs van Edward van de Vendel geschreven en ik vroeg hem hoe ik van een hobbyschrijver een echte schrijver kon worden. Na dat mailtje is Edward aan de slag gegaan met het idee voor ABCyourself.

Sinds half september 2010 schrijf ik daarvoor, eerst over vriendschap en volwassen worden, dit jaar heb ik langere verhalen in delen geschreven en een dagelijks alfabet met namen. Ik voel me heel prettig bij klagen en zeuren over wat me opvalt. Volgens mij doet iedere Nederlander dat, ik zet het op een grappige manier op internet zonder mezelf heel te laten. Het moet pijn doen, maar je moet er ook om kunnen lachen. Momenteel werk ik aan mijn tweede boek, dat ik ook door middel van ABCyourself schrijf. Mijn eerste boek is grotendeels autobiografisch met een sausje van fictie, het tweede boek wordt die mix in omgekeerde hoeveelheid. ABCyourself biedt een platform waar je jezelf kunt ontwikkelen op schrijfgebied en je krijgt een unieke kans om een boek te schrijven met begeleiding. Voor beginnende auteurs is het heel prettig om serieuze feedback te krijgen en gestuurd te worden. Voor mij heeft het deuren geopend, ik durf nu over andere onderwerpen te schrijven en mezelf uit te dagen. Ik hoop dat andere uitgeverijen zien dat er veel talent is op internet. Ik denk dat het concept van een verhaal schrijven op papier en naar een uitgeverij sturen achterhaald begint te worden. Mensen bloggen en twitteren, zo vergaren ze een publiek, de stap naar een boek is dan een logisch gevolg.’

Hanneke Hendrix (1980) schreef theaterteksten voor Literair Productiehuis de Wintertuin, *Passionate Magazine* en Het Zuidelijk Toneel, voor festivals en ze werkte mee aan hoor spelen. Haar debuut *De verjaardagen* (€ 19,99) verschijnt 23 september bij De Geus. mevrouwhendrixschrijft.nl, hetmeisjedatopdinsdaghetbierschenkt.nl

‘Ik was een piekerend kind, schreef alles in een dagboek, misschien was dat al een soort bloggen. Later begon ik met het schrijven van toneel en ik heb de schrijversopleiding van de toneelschool in Utrecht gevolgd. ’s Avonds werkte ik in de

FOTO MIKE NICOLAASSEN/TAKE TWO RECLAMEBUREAU

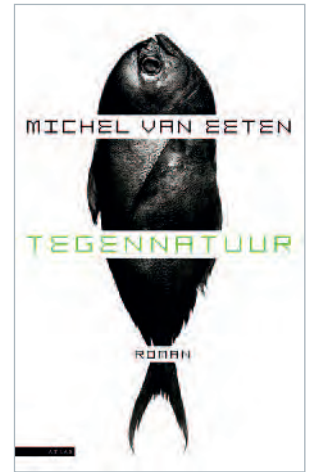
Hanneke Hendrix

FOTO WIJNAND VEENEMAN

Michel van Eeten

van Grunberg is nog geen *Tirza*'

kroeg, op dinsdagen zat jnnk van jnnk.nl vaak aan de bar. Op haar blog heette ik 'het meisje dat op dinsdag het bier schenkt'. Voor mijn verjaardag gaf ze me eens een eigen weblog, het beste cadeau ooit. Bijna alles wat ik schrijf gooi ik erop: proza-fragmenten, ergernissen, roddelnieuws of waar ik aan denk in de trein, in de rij bij de supermarkt of als ik hardloop. Ik las graag Marten Hoepla, Dennis Gaens, Willem Claassen, Zezunja, Ivo Victoria, Nynke de Jong, Baviaan en Jnnk. Ivo Victoria tipte mijn blog bij Anthos, zijn eigen uitgeverij, daar werd ik op gesprek uitgenodigd. Maar ik wilde altijd al naar de Geus, daar zitten twee van mijn favoriete Nederlandse schrijfters. Het gaf me de moed contact met de Geus op te nemen. Een boek schrijven vond ik aan het begin lastig, als alles nog open ligt. Mijn remedie: veel rommel schrijven en veel weg durven gooien. Daardoor ontstaan soms dingen die ik nooit had kunnen verzinnen als ik alles meteen perfect had gewild. Door het bloggen leer je een lezer in je achterhoofd te houden, zonder dat het beklemmend werkt. Ik blijf ermee doorgaan, ik hou ervan om stukjes op mijn weblog te zetten. Op dinsdag werk ik niet meer. "Ik dacht dat jij altijd op dinsdag het bier schonk," hoor ik wel eens. "Nee, ja," zeg ik dan, "dat is fictie." Ondertussen wel.'

Michel van Eeten (1970) is als wetenschapper verbonden aan de TU Delft. In 2008 verscheen zijn debuut *Tegennatuur* (€ 19,90) bij Atlas. bijzinnen.com

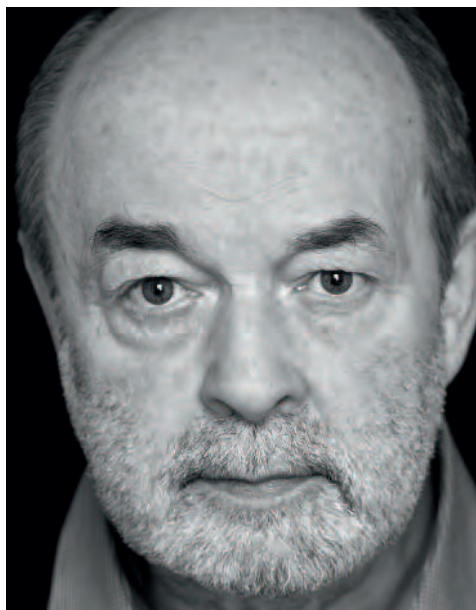
'Rond 2002 ontdekte ik de blogs van Walter van den Berg, Merel Roze, volgde ze en dacht toen, ik ga het zelf proberen. In volledige isolatie begon ik, zonder reactiemogelijkheid en bezoekersstatistieken. Die moest je er zelf inbouwen, dat leerde ik pas later. Nu heb je Twitter en Facebook, toen functioneerden blogs als sociaal netwerk. Het blogwereldje was overzichtelijk, bloggers reageerden op en refereerden aan

elkaar, het was goed bij te houden. Ik had nooit de ambitie gehad een boek te maken maar na een jaar of wat heeft Walter me laten kennismaken met zijn literair agent, Paul Sebes. Die heeft mij begeleid en op zijn verzoek heb ik een voorstel voor een boek gemaakt. Op het moment dat we een uitgeverij wilden zoeken, werd ik gemaild door Jessica Nash, redacteur bij uitgeverij Atlas, ze had mijn weblog gelezen en vroeg: "Heb je al eens nagedacht over een boek?"

Bloggen heeft me leren schrijven. Het maakt niet uit als er eens een wat minder stukje tussen zit, maar als mensen niets zien, komen ze niet meer. Die lezersdruk dwingt regelmaat en een zeker niveau af. Vroeger was bloggen een doel op zich, nu is het vaak een aanhangsel bij het werk van een schrijver. Het weblog van Arnon Grunberg, die ik erg bewonder, is een uitzondering. Bloggen is iets totaal anders dan een boek schrijven, er is geen sprake van "de grote lijnen", ronde karakters, een omvattend plot. Taalvaardigheid en een schrijversblik maken nog geen roman; duizend keer een "Voetnoot" van Grunberg in *de Volkskrant* is nog geen *Tirza*.

Om te schrijven ben ik parttime gaan werken. Werken aan een boek is ploeteren, maar dat is inherent aan een leerproces. Van ploeteren word je beter. Ik heb nu een extra reden om met mijn weblog door te gaan: naast mijn tweede roman heb ik een contract getekend voor een serie gebundelde blogs, brieven aan mijn kinderen. Beide boeken hoop ik voorjaar 2013 af te hebben, zodat ze eind volgend jaar kunnen verschijnen.' ●●●

ABCYourself is een weblog waarop zes getalenteerde jonge schrijvers een ABC uit hun dagelijks leven bij elkaar bloggen. Uiteindelijk kan daar een boek van komen. ABCYourself is bedacht door en staat onder begeleiding van schrijver Edward van de Vendel, Lemniscaat ondersteunt en geeft de boeken uit. abcyourself.nl

Prijs!

Prijs! is een wedstrijd voor jongeren rond de Vlaamse dichter Leonard Nolens, die in november van dit jaar de Prijs der Nederlandse Letteren ontvangt uit handen van koningin Beatrix. De Prijs der Nederlandse Letteren is een belangrijke literaire prijs van de landen waar Nederlands de officiële taal is: Aruba, Curaçao, Nederland, Sint-Maarten, Suriname en Vlaanderen. Prijs! is uitgeschreven door de Nederlandse Taalunie om de Prijs der Nederlandse Letteren meer bekendheid te geven onder jongeren. Geïnteresseerden tussen de 16 en 21 jaar worden op jongeren.prijsderletteren.org uitgedaagd om een lied te maken op Nolens; een brief te schrijven en de koningin ervan te overtuigen hem/haar uit te nodigen; of een reclamecampagne voor het werk van Nolens te bedenken. Deelnemers maken kans op een iPad, een boekenpakket van winnaars van de Prijs der Nederlandse Letteren en een heuse koninklijke uitnodiging voor de uitreiking van de prijs aan Nolens. Inzenden kan tot en met 12 oktober. [EG]

Voor meer informatie en lessuggesties rond Nolens en zijn werk: jongeren.prijsderletteren.org

Margot

Rondom 's werelds meest beroemde meisjesleven, dat van Anne Frank, zijn talloze boeken verschenen. Inmiddels, bijna zeventig jaar na de Tweede Wereldoorlog, lijkt de tijd ook rijp voor gefictionaliseerde verhalen over de levens van de mensen om haar heen. Vorig jaar verscheen Sharon Dogars jeugdroman *De jongen in het achterhuis*, over de laatste periode uit het leven van Peter van Pels, die met de familie Frank zat ondergedoken in het Achterhuis. In september verschijnt *Margot*, van Sophie Zijlstra, die eerder debuteerde met de vie romancée *Mevrouw Couperus*. Zijlstra deed jarenlang onderzoek naar het korte leven van de zus van Anne Frank en laat haar met dit boek uit de schaduw treden van haar beroemde zusje. Ze vertelt het verhaal van een meisje wier leven drastisch verandert na de zomer van 1941, dat de toegang wordt ontzegd tot het meisjeslyceum, het roeiteam en de ijsbaan, wier wereld kortom steeds kleiner wordt en dat zich daar tevergeefs tegen verzet. [EG]

Margot, Sophie Zijlstra. Querido, € 18,95

De Weddenschap

19 september is de aftrap van de tweede editie van De Weddenschap, de jaarlijkse leescampagne voor het vmbo. Drie bekende Nederlanders dagen leerlingen uit om in een half jaar tijd drie boeken te lezen. Uitdaggers zijn dj en tv-presentator Ajouad El Miloudi (o.a. *Puberruil*), actrice Fatma Genç (*SpangaS*, *Seinpost Den Haag*) en motorcoureur Jasper Iwema. Leerlingen kunnen zich individueel of klassikaal inschrijven op deweddenschap.nl en zich aansluiten bij de boekkeuze van de BN'ers of zelf titels kiezen. Bibliotheken en vmbo-scholen ontvangen voor de start een kennismakingspakket en kunnen gratis materialen bijbestellen. Op Twitter en Facebook kunnen leerlingen, docenten en bibliotheekmedewerkers elkaar op de hoogte houden, vriend worden van De Weddenschap en de BN'ers volgen. De campagne duurt tot woensdag 20 maart 2013, uiterlijk 20 april zijn de winnaars bekend. Zij maken kans op individuele prijzen als een iPad, toegangsbewijzen voor Drievliet, een motorrace en bioscoopbonnen, en een klassikale meet & greet met een van de BN'ers. [EG]

deweddenschap.nl

Boekverfilmingen

Vanaf deze maand draait *Me and You* in de bioscopen, de film gebaseerd op de novelle *Ik en jij* van Niccolò Ammaniti, ‘het Italiaanse woord voor talent’ (*The Times*). *Ik en jij* gaat over de *growing pains* van twee jonge mensen, een eenzellige puber en zijn rebelse halfzus, die hunkeren naar acceptatie, maar die bang zijn zichzelf te verliezen. De regie was in handen van grootmeester van de Italiaanse cinema Bernardo Bertolucci, die de novelle vertaalde naar een voor zijn doen kleine, maar ontroerende, tikje duistere film.

Gelijktijdig draait ook de verfilming van Saskia Noorts oer-Hollandse bestseller, *De verbouwing*. Acteurs Tjitske Reidinga, Peter Blok en Mark Rietman spelen de hoofdrollen in deze grimmige thriller over een schijnbaar succesvol plastisch chirurg, wier huwelijk op de klippen loopt en die betrokken raakt bij de malafide praktijken van een onbetrouwbare vriend. Will Koopman, die eerder Noorts *Terug naar de kust* regisseerde, tekende ook voor deze regie. [EG]

Uitbreiding Lezen voor de lijst

De website lezenvoordelijst.nl is bedoeld voor leerlingen, docenten, ouders en bibliotheekmedewerkers, en adviseert bij keuze en verwerking van de boeken die leerlingen voor hun lijst kunnen lezen. Wie inlogt, kan gebruikmaken van alle mogelijkheden van de site, zoals het vullen van een eigen boekenkast.

Lezenvoordelijst.nl bestond eerst alleen voor de tweede fase van het voortgezet onderwijs en onderscheidt zes leesniveau's. Op veler verzoek uit het onderwijs en na amper overleg door redacteurs, een docentenpanel en experts, wordt de site nu aangevuld met honderd nieuwe titels voor het vmbo en de onderbouw van het havo en vwo, ter verbetering van het niveau dat leerlingen na de basisschool zouden moeten hebben en ter stimulering van de aansluiting met de bovenbouw. Voor de onderbouw worden op de site, naast het instapniveau nog vier niveau's onderscheiden; voor elk niveau is er een ruim aanbod aan geschikte titels. De uitbreiding wordt in september gepubliceerd. [EG]

lezenvoordelijst.nl

2013, Jaar van het Voorlezen

De liefde voor het verhaal begint vaak met dat ene gekoesterde voorleesboek en kan een leven lang standhouden. Ook voor jongeren en volwassenen is voorlezen van blijvende waarde en daarom staan ook zij op de activiteitenkalender tijdens het Jaar van het Voorlezen. In de bovenbouw van de middelbare school kunt u aanhaken bij voorleesactiviteiten tijdens de campagnes Nederland Leest en de Inktaap. In het kader van de Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs worden docenten in het voortgezet onderwijs benaderd over de zin van voorlezen. In juli, de maand van het Zomerlezen, wordt voorgelezen op verrassende locaties en op het YouTube-kanaal Dichter Draagt Voor worden twintig filmpjes gelanceerd waarop Dichter des Vaderlands Ramsey Nasr het voorlezen tot kunst verheft. Ook u kunt meedoen om het Jaar van het Voorlezen tot een succes te maken. Heeft u een goed idee, dan kan dit worden opgenomen in de kalender van het voorlezen. [A7]

jaarvanhetvoorlezen.nl

SJOERD KUYPER WINT THEO THIJSSEN-PRIJS

Secretaris van mijn eigen hoofd

THEO THIJSSEN-PRIJS — ‘Dit is zo ongeveer het eerste wat ik schreef, ik was een jaar of elf.’ Sjoerd Kuyper is oud materiaal aan het uitzoeken voor de uitreiking van de **Theo Thijsen-prijs 2012**, die hij in september in ontvangst neemt. Hij laat het schoolschrift zien: in keurig handschrift met nauwelijks doorhalingen schreef hij het ene spannende verhaal na het andere. In de kantlijn staan negens en tienens. Kuyper, grijnzend: ‘Het zijn dan ook hartstikke goeie verhalen.’

DOOR JOWI SCHMITZ

Het begon bij dat schoolschrift, maar het duurde tot zijn dertiende voordat Kuyper ook thuis ging schrijven. ‘Liefdesgedichtjes. Als je verliefd bent dan voel je: ik heb een heel groot geheim en ik wil het van de daken schreeuwen maar niemand mag het weten. Dan ga je schrijven.’

Kuyper kan zich overigens niet herinneren of hij als elfjarige zijn verhalen eerst in klad verzong en toen in het net schreef,

of dat ze in één keer zijn schriftje ingingen. Dat laatste zou best kunnen, want nog steeds komt het schrijven makkelijk. ‘Het verhaal vindt mij, ik zie het voor me. Ik weet ook altijd hoe het eindigt. Ik maak een soort schema en dan ga ik aan de slag. Meestal denk ik: dit is goed, en het klopt en het klopt en het klopt en dan is het af.’

Iets later zegt hij: ‘Ik schrijf wel eens dingen op waar ik na vijf minuten een beetje verbaasd naar kijk. Zo, dat staat er mooi, denk ik dan, dat had ik niet verwacht vandaag. Ik heb niets met mystiek, maar de meeste verhalen zijn er al voor ik ze ga formuleren. Wat dat betreft ben ik de secretaris van mijn eigen hoofd.’

Badjas

Iedere ochtend wandelt Kuyper in zijn rode of blauwe badjas de tuin in en rookt dan eerst voor de deur op een groen klapstoeltje een sigaret om zich op te laden.

Hij stopt de avond ervoor vaak midden in een veelbelovend fragment, ‘dan hoeft ik niet in iets wits te beginnen’. Kuyper werkt tot de lunch en loopt dan, nog steeds in badjas, naar zijn huis waar hij eet en de dag doorspreekt met zijn vrouw Margje. Daarna werkt hij tot een uur of drie ‘tot de koffiekkan leeg is’, en dan gaat hij zich douchen, scheren, zich aankleden. ‘Werklieden die hier een klus doen, vinden het idioot dat ik in ochtendkledij rondloop en beweer dat het mijn werkkleding is.’ In de middag gaat Sjoerd naar een van de terrasjes bij het kerkplein van Bergen. Afhankelijk van de zon en de aanwezigheid van bekenden op het terras kiest hij een goeie plek en dan mag hij een cappuccino. ‘Want die kan koffie, dat is decaf.’ Als hij per ongeluk op dat kerkplein blijft hangen en de cappuccino wordt vervangen door een wijntje, willen er nog wel eens verhalen zijn die hij mee naar huis neemt. Het zijn korte aantekeningen op envelopjes of bierviltjes. Zinnen die hij later nog eens kan gebruiken, zo kwam hij laatst thuis met de zin: ‘Ben je zo geboren of ben je langzaam verrot?’

Schatkistje

Zo’n zin gaat in zijn ‘schatkistje’. Een map die hij door de jaren vulde en waarin hij soms rondkijkt op zoek naar een bepaald fragment of een zin. Waar het allemaal om draait is een mooi geschreven verhaal ‘met een wrang randje’. Bij het schrijven van een scenario kijken er ‘strengere meesters’ mee, bij een boek mag hij alles zelf bepalen. Dan gaat hij net zolang door tot hij het perfect vindt. ‘Iedere zin, iedere alinea moet goed zijn. En dat niet alleen, het moet ook nog mooi op mijn computerscherm staan. Ik wil niet dat een heel lang woord op het einde de zin zo lelijk uitrekt. Dan doe ik er een paar kleine woordjes bij.’

Onzin weet hij, een boek wordt heel anders opgemaakt, maar de behoefte komt voort uit de poëzie, waar de bladspiegel er wel toe doet. En poëzie vormt de kern van zijn schrijverschap. Het beïnvloedde zijn kinderboeken – ‘Ook kinderen houden van mooie zinnen’ – en andersom is door die kinderboeken zijn poëzie vereenvoudigd. ‘Mijn oude gedichten waren zo hermetisch, daar moest je echt op studeren. Mijn kinderboeken waren in het begin trouwens ook vrij ingewikkeld. Ze doen hun best maar, dacht ik. Tot ik bedacht: waarom doe ik mijn best eigenlijk niet? Ik krijg er geld voor, ik vind het leuk’.

Mol

Metaforen, daar is hij dol op. ‘Het verzinnen van metaforen kan, net als liedteksten trouwens, op een terras. Heerlijk. Dan ga ik echt zitten bedenken wat bijvoorbeeld een mooie metafoer voor “donker” is. Zo donker als... iets wat onder de grond zit. Dat is de eerste stap. Dan denk ik verder en kom ik uiteindelijk misschien wel bij de maag van een mol uit. Daar zal het wel héél donker zijn. Of in Robin staat dat de dokter heel snel binnenkwam. “Hoe

snel?” vraagt Robin. “Zo snel als een stukje zeep dat uit je hand floept,” zegt pappa. “Oooh dat is snel,” zeggen de kinderen dan. Wat ik ook graag doe: iets vergelijken met iets wat er niets mee te maken heeft. Dan krijg je een plak cake zo dik als een fototoestel.’

Kuyper gaat ervan stralen. ‘Kijk, het verhaal weet je al. Dat is een kwestie van onderweg zijn en doorschrijven. Dat is het bekende zwoegen, ik heb daar geen problemen mee, maar het is wel een hoop werk. Maar een vette metafoer, daar kan ik me echt op verheugen.’

Trots

‘Het meest trots ben ik op de *Robin*-serie en *De Rode Zwaan*. Die boeken liggen op verschillende manieren heel dicht bij mezelf. Aan Robin heb ik de meeste lol beleefd, echt jammer dat het is afgelopen. Maar ja, ik heb als kleuter negen vrij dikke boeken meegemaakt. Dat is toch niet gek.’

‘In *De Rode Zwaan* komen wel tien jaar fragmenten en zinnen en verhalen samen. Het is het boek waarom ik ben gaan schrijven. Fantasie, filosofie, spanning, humor, een totaal onmogelijke romance. Het is een meesterproef, als je het zo wilt noemen.

Ja, ik geloof ook dat ik heel ontroerd was toen ik het manuscript af had. Tranen in mijn ogen. Kijk nou, het boek is af.’

Koffie

In het begin deed Kuyper veel televisiewerk, daarna schreef hij minstens twee musicals per jaar, waaronder *Turks Fruit*, *De scheepsjongens van Bontekoe* en *Dromen zijn bedrog*. ‘Eerst een tv-periode, toen een musicalperiode. De vraag om musicals begint nu een beetje terug te lopen, dankzij de crisis denk ik. Misschien komt er weer een boekenperiode aan, dat zou ik fijn vinden. Met een iets grotere verkoop, voor een iets groter publiek. Want ik doe wel alleen maar wat ik leuk vind, maar er zou toch best wat vanaf kunnen – of nee – ik heb een prachtig leven. Vaak op reis, vrijwel iedere dag een kopje koffie op een terras. Het is eigenlijk helemaal goed zo.’ ●●●

Sjoerd Kuyper (1952) debuteerde in 1974 met een gedichtenbundel voor volwassenen, het jaar erop schreef hij het kinderboek *Het boek van Ko de Boswachter*.

Hij brak door met *Het zakmes* in 1992. Van het boek werden ruim vijftigduizend exemplaren verkocht, de film won onder andere een Emmy Award in Amerika.

Hij schreef meer dan veertig boeken en daarnaast ook film-scenario's, musicals, gedichten, brieven en liedjes. Zijn werk werd verfilmd en hij won een Gouden Griffel, vier Zilveren Griffels en een Vlag en Wimpel. Ook de series en films waarvoor hij de scenario's schreef wonnen prijzen.

2012 is een goed prijzenjaar voor Kuyper: naast de Theo Thijsen-prijs (€ 60.000,-) won hij een Zilveren Griffel voor het laatste deel van de *Robin*-serie, *O rode papaver, boem pats knal!*

FOTO JAN VAN BREDA

'DIKKE BOEMS DE BIGGENKNIJPER,

Kees Hulst (1952) is acteur. Hij speelde in veel boekverfilmingen waaronder *De aanslag*, *De avonden*, *Abeltje*, *Ibbeltje*, *Minoes* en *De brief voor de koning*. Zijn rol van Jörgen Hofmeester in de toneelbewerking van Arnon Grunbergs roman *Tirza* werd bekroond met de Louis d'Or voor beste mannelijke hoofdrol. Hulst was te zien in J.J. Voskuils enige toneelstuk *Mensenkinderen* en stond het afgelopen seizoen in Herman Kochs *Het diner*. Vier jaar geleden won hij de Johan Kaart Prijs voor een opmerkelijke prestatie op het gebied van theateramusement met zijn rol in Wim T. Schippers' toneelstuk *Wuivend graan*. Vanaf 18 september is hij opnieuw in dit stuk te zien in het Amsterdamse DeLaMar Theater.

DOOR JOUKJE AKVELD

Voskuil

'Hier in de huiskamer staan de Nederlandse auteurs. Beneden in de werk- en oude knutselkamer van onze zoons staan de toneel- en kinderboeken, de strips staan boven. Onze boekenkasten zijn samengesteld door mijn vrouw. Deze hier heb ik

weliswaar gebouwd, maar zij heeft hem ingericht volgens haar systeem. Mijn vrouw leest heel wat meer dan ik. Vergeleken met haar ben ik een trage lezer. Wekelijks haalt ze een stapel boeken bij de bibliotheek. Een enkele keer zegt ze: dit is wel wat voor jou. Vaak heeft ze gelijk. We hebben elkaar op de Toneelschool leren kennen via Voskuil. Zij gaf me een eerste druk van *Bij nader inzien* en zei dat ik dat maar eens moest lezen. In ruil gaf ik haar wat platen van The Incredible String Band, een Schotse folkband. Ik kwam niet door dat boek heen en zij vond die muziek helemaal niks. Later ben ik enorm op Voskuil teruggekomen. Nu denk ik soms dat wat hij beschreef het enige is waar het in het leven om gaat: de microkosmos die staat voor het universele. Het alledaagse van zijn verhalen maakt zijn personages menselijk, je voelt mededogen met ze. Soms is het hilarisch wat Voskuil schrijft, soms intriest, soms te stom voor woorden, maar altijd kom je uit op superlatieven. En de zorgvuldigheid van zijn taal – alleen die dialogen al zijn virtuoos. Voskuils roman *De buurman* zou ik graag bewerken voor toneel, daar zit een geweldige voorstelling in. Ik heb zijn weduwe erover gebeld,

maar ze vindt het niet goed. Dat boek is niet voor toneel geschreven, zegt ze.’

Illustrated Classics

‘Thuis waren we met acht kinderen, ik was nummer zes. Mijn moeder was modinette, ze gaf naailes op de huishoudschool, mijn vader was bankwerker. In ons huis in Amsterdam-West waren niet veel boeken. Voorgelezen werd er niet. Mij noemden ze de professor omdat ik altijd met m’n neus in een boek zat. Nee, ik had geen bril, maar dat had ik best gewild, het zou m’n status hebben verhoogd. De paar boeken die er thuis waren heb ik minstens zes keer gelezen. *Pastoor Poncke* en de *Anton Coolenomnibus*, ik zie ze nog staan. Mijn lectuur begon met *Dick Bos*, stripverhalen die ik via vriendjes verkreeg. Ik houd nog steeds van strips, maar dan wel de oude: *Guus Slim*, *Robbedoes*, *Baard en Kale*. Verder waren er de *Illustrated Classics*, dat was een reeks waarin klassieke verhalen uit de wereldliteratuur in stripvorm werden verteld. *Hamlet*, *Moby Dick*, *Michael Strogoff*. Het was het begin van mijn literaire honger.

Later begon ik boeken zonder plaatjes te lezen. Ik ontdekte Karl May, van wie ik alles heb gevrotten. Op het Surinameplein werd een bibliotheek geopend en ik was er als de kippen bij; ik was het zeventigste lid dat zich aanmeldde. In juni gingen we altijd naar een huis in Zandvoort. Ik was jarig aan het begin van die maand en mocht een cadeautje kopen. Er was daar bij de kerk één boekhandel en daar kocht ik m’n Karl May.’

roman van Gerard Koolschijn. Talloze Grieken heeft hij vertaald en afgestoft. Bij Toneelgroep Amsterdam speelden we zijn vertalingen van klassieke stukken. Als vertaler en bewerkster heb ik hem hoog zitten. En dan lees je dat boek over zijn jeugd en hoe vreselijk die vader was, zo oprecht en eerlijk geschreven – daar schrok ik enorm van. Bij Koolschijn thuis heerste dezelfde dominee als in *Knielen op een bed violen*, alleen heette die bij Siebelink Pauwe en bij Koolschijn Raave.’

De donkere kamer van Damokles

‘We hebben de kinderen veel voorgelezen. “Dikke boems de biggenknijper, kan niet door de puntenslijper.” Dat kwam uit een verhaal van Koolhaas. *De scheepsjongens van Bontekoe* was een hoogtepunt. Maar ook *Kees de Jongen*, dat boek had ik leren kennen in de eerste klas van het Vondelgymnasium. De leraar Nederlands las er aan het eind van de les een stukje uit voor, dat was het mooiste wat er was. Toen onze eigen jongens twaalf en veertien waren, las ik tijdens een vakantie in Griekenland *De donkere kamer van Damokles* voor, vonden ze hartstikke spannend. En we lazen de vertalingen van Homerus van Imme Dros. Ik vind: als je geen klassieke talen doet, moet je Dros lezen. Het is belangrijk dat een mens die verhalen meekrijgt, net als sprookjes zijn het fijne metaforen. Thuis keken we op zondagochtend naar *De grote dikke beer vertelt*, een animatieserie gebaseerd op de boeken van Janosch, met Kees Prins als verteller. Daar werd ik zelf ook door gegrepen.

KAN NIET DOOR DE PUNTENSLIJPER’

Geen sterveling weet

‘De periode waarin je een boek leest, bepaalt voor een groot deel de emotionaliteit van de ervaring. Marcel Proust lees ik nooit meer, terwijl ik hem in een andere tijd heb verslonden. Nu ben ik minder prozagericht dan vroeger. Ik lees liever essays, romans vallen soms erg tegen. Nu vind ik het leuk om de biografie van Willem Breuker te lezen. Of *Hartstochtjes* van Kees van Kooten, daar ben ik vannacht in begonnen. Ooit regisseerde ik zijn toneelstuk *Wina zingt*. Onlangs las ik *Geen sterveling weet*, de autobiografische

De incorrecte wendingen in die verhalen, zo is het leven ook. Hier, beneden in de werkkamer staan nog veel kinderboeken. Van *De spin Sebastiaan* tot J.B. Schuil. Die dichtwerkjes van Annie M.G. Schmidt gingen erin als zoete koek, die konden de jongens meepraten. Op Koninginnedag doen we altijd veel boeken weg, maar deze gaan de deur niet uit. Weet je, dat je begint met *Jip en Janneke* en eindigt bij *De donkere kamer van Damokles*, dat is het prachtige van voorlezen. Dat je kinderen alles wat daartussen zit kunt aanbieden – tot de *Tien vrolijke verhalen* van Reve aan toe.’ ●●●

ADEMBENEMENDE PAPIERPUZZELS

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN TONKE DRAGT – Tonke Dragt is een onconventioneel dubbeltalent, één van de laatst overgeblevenen van een naoorlogse generatie kinderboekenschrijvers en -illustratoren. Haar werk strekt zich uit van avontuurlijk sprookje tot sciencefiction, van middeleeuws ridderepos tot eigentijds raadselverhaal. Dragts atelier ligt in de Haagse Bloemenwijk, verscholen achter een schijnbaar doorsnee jarenvijftiggevel met stalen kozijnen en verschoten vitrages.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Die alledaagse façade is schijn – net als zoveel in het werk van Tonke Dragt. Wie over de drempel stapt, betreedt een andere wereld, een volstrekt persoonlijk universum dat is losgeweekt van plaats en tijd. Je belandt er in volgepakte kamers met enorme poppenhuizen, overvolle dozen en wankelende stapels boeken. De muren zijn tot in het toilet behangen met tekeningen, briefjes, ansichtkaarten, landkaarten en werk-schema's. Overal zijn versierde hoekjes, altaartjes en collages. In dit dubbelhuis, dat bestaat uit een benedenwoning plus een bovenwoning, bewaart Dragt spullen en herinneringen. Het is haar bibliotheek, haar werkplaats, haar universum, en tegelijk een mausoleum voor de Indische wereld waarin ze opgroeide, maar die na de oorlog zo abrupt is verdwenen.

Buitenaardse landschappen

Tonke Dragt is een verzamelaar. Hamsteren zit haar in het bloed, misschien niet zo verwonderlijk voor iemand die een Jappenkamp overleefde en het moest hebben van wc-papier en half vergane blaadjes om op te schrijven. Daarop ontstonden haar eerste verhalen, voorlopers van de boeken waarmee ze later in Nederland beroemd werd en die ze vrijwel allemaal zelf illustreerde. De laatste decennia richtte ze zich op een andere kunstvorm: het maken van collages uit foto's en tijdschriftkopieën. Ze ruimde er een aparte tafel voor in, waarop ze adembenemende papierpuzzels knutselt van buitenaardse landschappen, sterrenhemels en stenen wenteltrappen die ergens beginnen en nergens lijken te eindigen. Ze maken deel uit van het grote project de Januaraanse Ambassade, waarover ze haar magnum opus *Zeeën van tijd* schreef; het slotdeel, *De weg naar de cel*, is nog onvoltooid. De klokken zijn er beroofd van hun wijzers, vreemdelingen kunnen er asiel aanvragen. Het is een wereld met andere natuurwetten.

Poppenhuis

In de gang van haar werkhuis staat een enorm poppenhuis van die ambassade, compleet met haar personages Einstein, Marsjan en de Blauwe Boekanier. Wie de hoek omslaat naar Dragts werkkamer komt oog in oog te staan met de grootste collage die ze ooit maakte: *Het Huis van Antonijn*. Zoals alle trappenhuizen die Dragt heeft bedacht, lijkt ook dit bouwwerk op het vakantiehuis in de Indische bergen waar ze in haar jeugd zo graag kwam. Het heeft tientallen trappen, kerkers, opstapjes en kamers die kris-kras aan elkaar zijn geplakt en neemt met zijn één meter twintig een halve muur in beslag.

'Ik kan het nooit meer verplaatsen,' zucht de illustratrice. Door zonlicht en het gebruik van verschillende lijmsorten, is het zwart-witte bouwwerk broos geworden en verschoten naar diffuse grijstinten. Het is net als in die betoverende, maar vermaledijde bossen van Venus, die het hart vormen van haar toekomstroman *Torenhoog en mijlen breed*: alles verpulvert zodra je het aanraakt of probeert te behouden. ●●●

Fragment van de collage De wouden van onze jeugd waarin Tonke Dragt een ode brengt aan haar inspiratiebronnen.

Zwalkend op zeeën van tijd, collage voor *De weg naar de cel*

Atelier Tonke Dragt

Tonke Dragt (Batavia, 1930) werd geboren in Nederlands-Indië, waar haar vader werkzaam was als verzekeringsagent. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ze met haar moeder en zussen geïnterneerd in een Japans burgerkamp. Na de bevrijding keerde het gezin terug naar Nederland en bezocht zij de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag, waarna ze ruim twintig jaar lang werkte als tekendocent. In 1961 debuteerde Dragt met *Verhalen van de tweelingbroers*, een jaar later brak ze definitief door met *De brief voor de koning*, het boek dat in 2004 de Griffel der Griffels won. Op 12 november, haar 82ste verjaardag, verschijnt bij uitgeverij Leopold *ABC Dragt – de werelden van Tonke Dragt* geschreven door Joukje Akveld en Annemarie Terhell. Het is een ABC-boek, dat aan de hand van de letters van het alfabet door Dragts leven en werk zapt – van de Boot die haar vanuit Batavia naar Nederland bracht tot het (nog) onvoltooide tweeluik *Zeeën van tijd*.

FOTO ROB VISSER

Samen in de donkere kamer

KLASSIEKER HERLEZEN – *Trending topic moet het worden: De donkere kamer van Damokles van W.F. Hermans. De hele maand november delen de openbare bibliotheken het gratis uit aan al hun leden in het kader van de zevende editie van Nederland Leest. Heel Nederland laten praten over dit ene boek, dat is de bedoeling. Op school, in de bibliotheek of op internet.*

DOOR JACQUELINE ANCONA

De donkere kamer van Damokles
Sigarenhandelaar Osewoudt en verzetsman Dorbeck lijken op elkaar als twee druppels water. Of zoals Osewoudts vrouw het uitdrukt: 'zoals een mislukte pudding op een pudding die wel gelukt is'. Osewoudt voert tijdens de Tweede Wereldoorlog gewillig opdrachten uit voor de verzetsman, maar alles keert zich tegen hem als na de bezetting geen enkel spoor naar Dorbeck leidt en Osewoudt gekwalificeerd wordt als landverrader. *De donkere kamer van Damokles is een uiterst beklemmend en geraffineerd boek over waarheid en werkelijkheid, dreiging en verraad en de vraag in hoeverre de mens in staat is zichzelf en anderen werkelijk te kennen.*

nederlandleest.nl

De donkere kamer van Damokles gaf al aanleiding tot discussie toen het in 1958 verscheen. Het beeld dat Hermans schetste van het verzet tegen de Duitsers was een stuk minder heldhaftig dan in die tijd gebruikelijk was. Ook de vraag of de dubbelganger van de hoofdpersoon nou echt was of slechts een verzinsel, leverde veel controverse op. Genoeg stof tot praten dus. Scholieren kunnen dat net als vorig jaar doen tijdens de interactieve literaire talkshow Nederland Leest Live! waarin leerlingen uit heel Nederland met elkaar en met lofredenaar Claudia de Breij in gesprek gaan. Een plek in de uitzending kon worden bemachtigd door opdrachten rond het boek te maken; de inzenders van de beste uitwerkingen kregen zendtijd. Voor de overige leerlingen zijn er nog genoeg mogelijkheden om via Twitter en Facebook vanuit hun schoolklas of bibliotheek actief aan de uitzending deel te nemen. De inschrijving is inmiddels gesloten, maar elke schoolklas kan op 13 november de uitzending live volgen – liefst in de bibliotheek – en via Twitter reageren.

Bijzondere gezamenlijke ervaring

In Utrecht wordt er door scholen en bibliotheken enthousiast deelgenomen aan Nederland Leest Live!, onder meer door Anita Damkot, docente Nederlands aan het Utrechtse St-Gregorius College: 'Samen één boek lezen en samen even in diezelfde wereld zitten is een bijzondere ervaring. Vorig jaar deed mijn klas mee aan Boekenweek Live! waar Nederland Leest Live! naar gemodelleerd is en dat was een groot succes. Centraal stond Philip Huff en zijn *Dagen van gras*. Je merkt echt dat zo'n middag diepe indruk maakt. Huff is zelf jong en daardoor heel benaderbaar. Leerlingen die zelf graag willen schrijven, zien van dichtbij iemand waarbij dat ook daadwerkelijk is gelukt, en dat inspireert. Het levert een positieve leeservaring op die ze niet snel vergeten. Ik kijk daarom ook uit naar *De donkere kamer van Damokles*. Het is een spannende klassieker die je op meerdere niveaus kunt lezen en dat maakt het geschikt voor een grote groep leerlingen. De zeer diverse opdrachten bieden veel vrijheid, waardoor alle leerlingen de kans krijgen ieder hun eigen talenten te benutten. Ze mogen kiezen om een lofrede te schrijven, maar kunnen ook met foto's aan de slag of een muzikale bijdrage maken. Het is geen toets of ze het boek goed begrepen hebben. Het gaat niet om goed of fout, maar om hun beleving en dat vinden leerlingen erg fijn.'

WEG VAN LITERATUUR

SYMPOSIUM — Tijdens de Dag van het Literatuuronderwijs kunnen docenten zich op 29 november volzuigen met informatie en inspiratie via lezingen van schrijvers en vakdidactici, praktische workshops en ontmoetingen met vakgenoten. Allemaal met het doel leerlingen op de mooie weg van de literatuur te brengen én te houden.

DOOR JACQUELINE ANCONA

‘Een zaal gevuld met vijfhonderd deelnemers die allemaal weg zijn van literatuur, een meer inspirerende omgeving kun je je toch niet voorstellen?’ Projectleider bij organisator Passionate Bulkboek Wilma van Raamsdonk ziet het al helemaal voor zich. ‘We hebben een afwisselend programma met grote namen als Herman Koch en Peter Buwalda, maar ook een debutant als Murat Isik. Aiden Chambers vertelt hoe je met het juiste boek op het juiste moment iemands leven kunt veranderen en daar kun je niet anders dan enthousiast van raken. Puur entertainment is dat. Daar tegenover staat een verdiepende programmering met literaire zwaargewichten die ook letterlijk op niveau wordt gegeven in een zaaltje dat boven in de Doelen hangt.’

‘Ik verheug me op de *energizer* die Robert Vuijsje samen met de rapper Winne na de lunch gaat verzorgen. In zijn boek *Beste vriend* schrijft Vuijsje over de rareiteiten die beroemd zijn met zich meebrengt en hoe belangrijk echte vriendschap en familie is. Thema’s waar Winne ook over rapt in zijn ‘Lotgenoot’. Die twee hadden elkaar nog nooit ontmoet, maar bleken wederzijds fan. Ik ben er trots op dat we ze samen hebben kunnen brengen en voor docenten is het een stoer verhaal om op school te vertellen! Op de infomarkt is er aandacht voor het gebruik van digitale media en hardware in het onderwijs. Hoognodig voor leerlingen die steeds meer audiovisueel geprikkeld willen worden en het boek zien als iets voor mastodonten. Je kunt ook onder leiding van Francisco van Jole in debat gaan met schrijvers over het gebruik van tablets in de klas. Wij sluiten daarop aan en hebben dit jaar voor het eerst een digitaal handboek voor alle deelnemers. Inclusief kliplare lessen die zo op het digibord kunnen. De afsluiting van de dag heeft eveneens met deze ontwikkelingen te maken, maar wat precies verklap ik nog niet. Feestelijk wordt het zeker!’

Nicolette Wensveen, docente Nederlands aan het Stanislascollege in Delft, vindt het vooral waardevol dat er veel ruimte is om ervaringen met collega’s uit te wisselen. ‘In de waan van de dag kom je daar op school weinig toe. Ook hebben we naar aanleiding van mijn vorige symposiumbezoek Khalid Boudou op school uitgenodigd. Hij vertelde over de verfilming van zijn boek en je merkt dat zo’n insteek leerlingen aanspreekt. Dit keer hoop ik weer vernieuwende ideeën aangereikt te krijgen die literatuur aantrekkelijk en toegankelijk maken en waarmee ik de weg ernaartoe zo kan plaveien dat ze niet na hun examen acuut hun boeken aan de kant gooien. Lezen voor het leven, daar ga ik voor.’ ●●●

De Dag van het Literatuuronderwijs is een tweejaarlijks symposium voor iedereen die zich bezighoudt met literatuureducatie en vooral voor docenten Nederlands en docenten moderne vreemde talen. Het is de ideale manier om je in één dag helemaal bij te laten praten over de meest effectieve media en onderwijsmethodieken. Het symposium vindt plaats op 29 november 2012 in de Doelen te Rotterdam.

Voor docenten in opleiding is er een speciaal programma. Zij kunnen zich inschrijven voor de workshop met Aidan Chambers en betalen geen € 169,-, maar slechts € 49,95. isgen.nl
dagvanhetliteratuuronderwijs.nl

Jacqueline van Maarsen (1929) was bevriend met Anne Frank en schreef daarover *Je beste vriendin Anne*, dat dit jaar is bekroond met een Zilveren Griffel.

Aan Inge.

Ik zag je foto op de tentoonstelling. Je naam stond eronder, maar ik had je toch wel herkend tussen de duizenden kinderen die met een foto op de panelen afgebeeld stonden. We waren pas vijf jaar, maar ik herinner me nog goed dat je bij ons in de klas kwam. Je was uit Duitsland naar Nederland gekomen. De juffrouw zette je naast mij. Steeds meer Duitse kinderen kwamen in die tijd bij ons op school en bij ons in de klas. De Duitse kinderen werden gepest omdat ze anders waren. Jullie spraken gebrekkig Nederlands en hadden gewoontes die wij niet kenden. Jij leerde al gauw goed Nederlands spreken. Ik hielp je daarmee. Je werd mijn beste vriendinnetje.

‘Waarom zijn jullie naar Nederland gekomen?’ vroeg ik eens. ‘Dat heeft met antisemitisme te maken,’ antwoordde je. Ik wist niet wat dat woord betekende maar ik vroeg niet verder. Nog minder begreep ik ervan toen ik mijn vader tegen jouw vader hoorde zeggen: ‘Het is goed dat jullie naar Nederland zijn gekomen, hier zijn jullie veilig.’

Van de Duitse bezetting die in 1940 begonnen was merkten wij kinderen in het begin nog niet veel. Maar dat zou gauw anders worden: in het voorjaar van 1941 werden wij uit het zwembad gezet want daar mochten geen Joodse kinderen meer komen. En we konden niet naar de ‘gewone’ scholen waar we voor ingeschreven stonden. Ik kwam op het Joodse Lyceum terecht en jij op de Joodse ulo. In die tijd zijn wij elkaar uit het oog verloren.

Op het Joodse Lyceum kreeg ik een nieuwe vriendin, Anne Frank. Zij was ook uit Duitsland gekomen in 1934, net als jij. Waarom, dat wist ik nu wel. En wat antisemitisme betekent, daar was ik intussen ook achter gekomen. Anne had het initiatief genomen tot onze vriendschap. De eerste schooldag fietste ze me al achterna en een paar dagen later verklaarde ze dat ik haar beste vriendin was en zij de mijne. Dat vond ik een goed idee, en we hadden een gezellige tijd samen. We vormden een hechte groep met de andere kinderen en de leraren. Lastig was dat Anne gauw jaloers was als ik zo nu en dan met een van de andere meisjes afsprak. Ik moest voortdurend het bewijs leveren dat zij mijn beste vriendin was. Ik verzette me daar soms tegen. Veel later las ik daar iets over in haar dagboek dat ze van haar ouders op haar dertiende verjaardag kreeg. Dat dagboek zou een belangrijke rol gaan spelen. Opeens was Anne verdwenen. Ik had er niets van gemerkt dat de familie zou gaan onderduiken. Toen ze weg was voelde ik me eenzaam, hoe langer hoe meer mensen verdwenen uit onze omgeving. Ondergedoken of op transport naar de concentratiekampen in Polen en Duitsland. Nog niet iedereen had begrepen dat ze hun dood tegemoetgingen. Ook onze familie niet, de broers en zussen van mijn vader en mijn nichtjes.

Mijn moeder had het wel begrepen en ze begon actie te ondernemen. Zoals je weet kwam mijn moeder uit Parijs en ze was niet Joods. Ze heeft ervoor gezorgd dat mijn zus en ik en later ook mijn vader van de deportatielijst afgehaald werden. Dat was nog niet zo gemakkelijk. Als bewijs moesten uit Frankrijk geboorte- en dooppapieren komen van haar eigen grootouders. De rest van de oorlog bracht ik door als niet-Joods meisje en zo kwam ik toch nog op het Meisjes Lyceum terecht.

Ik wist dat jij de oorlog niet had overleefd. Ik had je naam al ontdekt in het boek waar alle uit Nederland omgekomen Joden in staan. Datum en plaats van hun dood staan erbij. Ik zag dat de datum en de plaats Auschwitz die achter jouw naam staan dezelfde zijn als die van je vader en je moeder. Dat kon maar één ding betekenen: de gaskamer.

15.000 Joodse kinderen zijn door de nazi’s vermoord. Jij bent een van de 8000 kinderen die nu geen nummer meer zijn. Zij hebben een gezicht gekregen op die tentoonstelling in het Stadsarchief van Amsterdam.

Jacqueline